

**IDENTITEIT VAN HET
MAATSCHAPPELIJK WERK
METHODIEKONTWIKKELING IN KRISIS**

WELZIJNSCAHIER 1

Een uitgave van BeMA en het Vlaams Komitee voor
Maatschappelijk Werk en Sociaal Welzijn in samenwerking met
uitgeverij Van Loghum Slaterus

----- Text continues after this page -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- Tekst gaat verder na deze pagina -----

Welzijnscahier 1

Identiteit van het maatschappelijk werk

Methodiekontwikkeling in crisis

1ste Vlaamse Konferentie georganiseerd door BeMA en
het Vlaams Komitee voor Maatschappelijk Werk en Sociaal Welzijn

Vrijdag 27 april 1984
Hoger Instituut der Kempen
Kleinhoefstraat 4
Geel

Inleiding

Zeker in tijden van crisis is het uiterst belangrijk, zowel voor de hulpvrager als voor de samenleving, dat de kwaliteit van het hulpaanbod voortdurend gewaarborgd blijft. Vanuit deze bekommernis willen BeMA en het VKMW, onder de noemer 'Identiteit van het maatschappelijk werk' een reeks activiteiten organiseren, die moeten bijdragen tot de kwaliteitsbevordering van het maatschappelijk werk. Een eerste initiatief in deze reeks wil vooral de methodische ontwikkeling van het beroep centraal stellen. Een werkgroep, bestaande uit docenten van sociale hogescholen en basiswerkers, werkte geruime tijd samen om dit thema te ontwikkelen. Dit resulteerde in een aantal basisteksten, die in dit eerste Welzijnscahier werden gebundeld, en die U op deze studiedag worden aangeboden. Op deze referaten zal concreet worden ingegaan door een panel deskundigen uit de opleiding en het werkveld.

Kolofon

Eindredactie
Erik Van den Storme

Uitgeverij
Van Loghum Slaterus
Santvoortbeeklaan 21-23
2100 Deurne
tel. 03/324.78.90

Verantwoordelijke uitgever
Jan Goorden
Santvoortbeeklaan 21-23
2100 Deurne

Druk
 Tengroentenhuysen nv, Wilrijk

D/1984/2887/5
ISBN 90 6001 9032
© M&I nv, Antwerpen

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden veelelvoudig en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch, en op welke andere wijze ook en evenmin in een retrieval system worden opgeslagen zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

- 3 Identiteit van het maatschappelijk werk : situering
– De beroepsidentiteit van het maatschappelijk werk :
een noodzakelijke heroriëntering
P. Messiaen
– Methodiekontwikkeling : een lange traditie
Erik Van den Storme
- 7 Ontwikkelingen in de methodiek... methodiekontwikkeling
Jacques Peeters
- 12 Maatschappelijk werk en therapie : een sociologische visie
Tb. Hullebroeck
- 14 Maatschappelijk werk en therapie : een standpunt
Lode Van Hove
- 17 Identiteit van het maatschappelijk werk : methodische
konsekwenties
Herman Van Dooren
- 20 Maatschappelijk werk : een integrale benadering ?
Gie Boven, Louis De Groof en Chris Geens
- 23 Identiteit van het maatschappelijk werk en signaalfunctie
Ludo De Cort
- 25 De maatschappelijk werker in krisistijd
Koen Denaux
- 28 Bijscholing en voortgezette opleiding voor
maatschappelijk assistenten en adviseurs :
een ontwerpnota van het VKMW
Piet Messiaen en Erik Van den Storme

Identiteit van het maatschappelijk werk :

situering

De beroepsidentiteit van het maatschappelijk werk : een noodzakelijke heroriëntering

Het Vlaams Komitee voor Maatschappelijk Werk en Sociaal Welzijn (1) en BeMA zijn bekommerd om de toekomst van het maatschappelijk werk. Vandaag staan de maatschappelijk werkers voor een reeks nieuwe uitdagingen. Van het antwoord daarop hangt de toekomst van het beroep af.

Vluchten kan niet meer

De huidige positie van de maatschappelijk werker is exponent van zijn algemeen maatschappelijke positie, meer bepaald van de plaats en de waardering van het welzijnswerk in de samenleving. In de jaren 70 was de welzijnssector expansief en emanciperend. De professionele welzijnswerkers werden de voorlopers van de nieuwe samenleving, de organisatoren van de tegenkultuur, de vormers van nieuwe relatie- en communicatiepatronen en de opbouwers van nieuwe samenlevingsverbanden.

Een expansieve en mobiele welzijnssector produceerde expansieve en mobiele werkers die invloed uitoefenden op de gang van zaken in de samenleving.

Zo kan o.m. verwezen worden naar de totstandkoming van nieuwe wetten (bv. wet op het bestaansminimum), nieuwe voorzieningen (bv. OCMW, onthaalhuizen), nieuwe benaderingswijzen (bv. cliënt- en ervaringsgericht werken). Meer algemeen beïnvloedde het welzijnswerk de samenleving via de invloed op de taal en taalgebruik. Vaktermen uit het welzijnswerk werden algemeen gangbaar (bv. begeleiden, stuurgroep, projectwerk, empatisch luisteren, konfronteren, feed-back). Via de welzijnstaal kwam men tot een nieuwe definiëring van problemen en situaties. De groei en emancipatie van de sektor zorgde voor de groei en emancipatie van de werkers.

In de jaren 80 vertoont de welzijnszorg kenmerken van stagnatie en regressie. De arbeids/welzijns/markt stagneert en de werkers worden immobiel en defensief, in plaats van mobiel en expansief. Niet de professionele welzijnswerkers maar de (groene) burger, de vrouw, de marginale zelf wordt exponent van de ontwikkelingen in de samenleving.

De welzijnswerkers, in dit geval de maatschappelijk werkers, worden teruggedrongen op een voor hen geschikte plaats. De druk van de crisis maakt de uitzuivering van de maatschappelijk werkers als gespecialiseerde groeiers of politiek ideologen moeilijker. Voor dergelijke escapades is er in het betaalde welzijnswerk geen ruimte meer. 'Vluchten kan niet meer'. De economische crisis en de ombouw van de verzorgingsstaat dwingen de maatschappelijk werker tot een herformulering van zijn beroepsidentiteit.

Druk van buiten- en van binnenuit

De critici van de verzorgingsstaat zien de maatschappelijk werkers als exponent van de verziekte verzorgingsstaat. Als diegenen die niet alleen een vangnet houden onder hen die uit de 'boom' vallen maar er voor zorgen dat dit vangnet een hangbed wordt.

De kritiek van buitenuit wordt door sommige welzijnskritici overgenomen en omgebogen tot een tendens naar deprofessionalisering van het welzijnswerk. Men verwacht opnieuw alle heil van het vernieuwde vrijwilligerswerk, de groeiende zelfhulpbeweging en een op te krikken mantelzorg.

Druk van cliënten en instellingen

Het toenemend aantal hulpvragers verwacht concrete oplossingen op korte termijn voor hun noden en problemen. Hulpvragers verwijten de maatschappelijk werkers dat zij zich al te zeer dreigen te vereenzelvigen met het bestaande hulpaanbod (beleid, instellingen). Dat zij niet meer vertrekken van de noden van de hulpvrager, maar van de mogelijkheden van het hulpverleningssysteem.

Daartegenover verwijten de instellingen aan de maatschappelijk werkers dat zij te weinig instellingsgericht werken, zich onttrekken aan elke instellingsdiscipline en zich gedragen als vrije beroepsbeoefenaars waarop men geen vat heeft.

Het belang van de beroepsidentiteit

Een zorgzame samenleving t.o.v. mensen in nood, eist professioneel bekwaam maatschappelijk werkers met een eigen verantwoordelijkheid als beroepskracht, naast de specifieke verantwoordelijkheid van de hulpvrager, de instelling en de overheid.

De maatschappelijk werker heeft in dit opzicht een 'grenspositie' t.o.v. cliënten, instelling en beleid. Als hulpverlener moet hij vertrekken vanuit de cliënt, doch kan zich niet vereenzelvigen met de cliënt. Als betaalde beroepskracht werkt hij vanuit de instelling, met de mogelijkheden van de instelling, doch hij mag zich niet vereenzelvigen met de instelling.

Als welzijnswerker werkt hij binnen de gegevenheden van het sociaal-ekonomisch beleid, doch hij mag zich niet vereenzelvigen met dit sociaal-ekonomisch beleid.

Wil de maatschappelijk werker zijn grenspositie kunnen bewaren dan dient hij te kunnen terugvallen op een professioneel eigen identiteit.

Te maken keuzes

1. De aktualisering van de beroepsidentiteit vereist dat de maatschappelijk werkers in eerste instantie duidelijk kunnen maken *welke bijdrage zij als beroepsgroep kunnen leveren t.o.v. de actuele sociale problemen.*

Hoe speelt het maatschappelijk werk in op o.m. de werkloosheidsproblematiek, op de ontwikkelingen in de bejaardenzorg, op de verschuivingen in de vorming en opvang van jongeren, op de nieuwe sociale bewegingen ?

2. Het maatschappelijk werk zal de *eigen opstelling* en inbreng *t.a.v. het vrijwilligerswerk* opnieuw moeten bepalen, gezien de ontwikkeling binnen het vrijwilligerswerk. Er is de eigen deskundigheid van de vrijwilligers zoals die duidelijk tot uiting komt in de zelfhulpgroepen.

Daarnaast wordt de ontwikkeling van de mantelzorg stilaan als expliciete taak gesteld van het maatschappelijk werk. (cfr. Barclay report in Engeland, cfr. vormingsinitiatief : hoe verzorg ik zelf een zieke thuis ?). Tenslotte is er de steeds groter wordende groep van professioneel geschoolde welzijnswerkers (o.a. ook maatschappelijk werkers) die in de bezondere statuten (als tewerkgestelde werkloze, BTK, DAC...) tewerkgesteld worden.

De verhouding van de betaalde professionele kracht tot deze onderscheiden andere groepen is aan een bertekening toe.

3. Gegeven dat de beroepsuitoefening altijd binnen en vanuit instellingen gebeurt, zal het maatschappelijk werk zijn eigen *plaats binnen het instellingskader* duidelijk moeten maken en aantonen welke bijdrage de maatschappelijk werkers kunnen leveren t.o.v. de instellingsontwikkeling.

4. Daarnaast zal het maatschappelijk werk zijn *plaats* moeten verwerven in de zich stilaan vormende *overleg en coördinatie organen* op intermediair en gemeenschapsniveau. Het is ontegensprekelijk dat de inhoudelijke vernieuwingen binnen de aangrenzende sectoren van het welzijnswerk (cfr. gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting,...) vanuit het welzijnswerk gebeuren of van daaruit geïnspireerd zijn. De vraag daarbij is of deze feitelijke rol van de maatschappelijk werkers ook door de beleidsinstanties erkend en gehonoreerd zal worden via bv. de erkenning door het beleid van het overleg tussen welzijnswerkers in de coördinatie- en beleidsvoorbereidende organen (de zgn. welzijnsraden).

5. *De ontwikkeling van de beroepsdifferentiatie* in het welzijnswerk vereist dat het maatschappelijk werk als beroep zich sterker profileert. De maatschappelijk werker, de sociaal-adviseur, de sociaal-verpleger, de vormingswerker, de opbouwwerker, de psycholoog, de sociaal-pedagoog, de kriminoloog, de orthopedagoog, de huisarts, noemen zich allemaal welzijnswerkers. Elk van deze beroepen kan inderdaad onder de noemer van welzijnswerk worden geplaatst, kan welzijnsgericht werken en alsdusdanig een bijdrage leveren aan de welzijnsbevordering van mens en samenleving. Al is deze noemer gemeenschappelijk, toch dient er een duidelijke verscheidenheid behouden in de teller.

Het specifieke beroepseigene mag niet verloren gaan in een technisch-agogische veralgemening van de werkwijze van de onderscheiden welzijnswerkers.

De zgn. welzijnswerker, als algemene beroepsterm, is alles tegelijkertijd maar dreigt, bij gebrek aan duidelijk herkenbaar onderscheid tussen de beroepsbeoefenaars, niets te betekenen naar de cliënten en het beleid. Er is dringend *nood aan een sterker*

geprofileerde professioneel-technische identiteit van de onderscheiden beroepen in het welzijnswerk.

Het maatschappelijk werk dient op deze uitdagingen te antwoorden.

Aktieprogramma VKMW

Het Vlaams Komitee voor Maatschappelijk Werk en Sociaal Welzijn wil, samen met andere organisaties, via een reeks van initiatieven daar een bijdrage toe leveren.

1. In samenwerking met BEMA komen tot de uitwerking van een *praktijktheorie van het maatschappelijk werk*. De studiedag van 27 april is daar een aanzet toe.

2. *De hervorming van de basisopleiding* voor maatschappelijk werkers. Gezien de feitelijke beroepsdifferentiatie in het welzijnswerk dient het geheel van het sociaal hoger onderwijs binnen en buiten de universiteit herschikt, o.m. dient

- de basisopleiding van maatschappelijk werkers gesitueerd in het lange type
- de voortgezette opleiding daarin geïntegreerd
- de verhouding van de opleidingen met volledig en beperkt leerplan (sociale promotie) herzien.

3. Als belangrijke middelen voor de permanente kwaliteitsbewaking van de beroepsuitoefening opteert het VKMW voor een *georganiseerd systeem van bijscholing* (2).

In overleg tussen instellingen, opleidings- en vormingsinstituten en beroepsgroeperingen dient de permanente bijscholing van de maatschappelijk werkers verankerd te worden in de erkennings- en subsidiëeringsregeling van de werksoorten. Daarnaast dient er dringend gewerkt aan de omkadering van de maatschappelijk werk beroepsuitoefening. Prioritair dient de bestaffing van de instellingen en de kader- vorming en bestaffing van de federaties geregeld.

4. Het *overleg tussen basiswerkers* in de zgn. welzijnsraden is een noodzakelijk middel voor de handhaving van de beroepseigenheid. De erkenning van deze overlegvormen dient op twee niveaus gegarandeerd :

- op het niveau van de individuele beroepskracht via een statutair recht om deel te nemen aan deze overlegvorm.
- op het niveau van de beleidsvoorbereidende en coördinerende organen die de eigen plaats van deze welzijnsraden dienen te erkennen.

5. De rechtspositie van de maatschappelijk werker dient duidelijk bepaald, o.m. via de oprichting van een paritair comité met duidelijk herkenbare werkgevers- en werknemersorganisaties, de uitwerking van een eigen statuut en een eigen bestuursformule voor welzijnszorg-instellingen.

6. Ook de rechtspositie van de hulpvragers t.o.v. de maatschappelijk werkers en instellingen dient geregeld via een veralgemeende en eenduidige beroepsformule (bv. arbeidsrechtbank) voor de gehele welzijnssector.

7. Tenslotte dient het wetenschappelijk onderzoek m.b.t. het maatschappelijk werk uitgebouwd en gekoördineerd als onderdeel van een Vlaams Welzijns Instituut.

Besluit

De eigen identiteit van het maatschappelijk werk wordt in een belangrijke mate bepaald door de eigen benaderingswijze, de eigen methodiek. Toch is de eigenheid van het beroep, maatschappelijk werk, waardoor het zich onderscheidt van andere beroepen, niet te verengen tot die benaderingswijze. Daarom moet de tematiek van deze konferentie en de uitwerking ervan worden gezien in het kader van een ruimer actieprogramma. Daarin zal, naast de methodiek, de aandacht evenzeer gaan naar

- het voorwerp van het maatschappelijk werk (met welke hulpvragen van welke hulpvragers wordt het beroep gekonfronteerd?)
- het organisatiekader (binnen welke instellingen, sectoren wordt het beroep uitgeoefend?)
- de finaliteit van het beroep (welk is de uiteindelijke bedoeling en betekenis t.o.v. de samenleving?)

Afzonderlijk bepalen noch het voorwerp, noch de methodiek, noch de organisatie, noch de finaliteit de specificiteit van het maatschappelijk werk. Samen en in onderlinge wisselwerking wordt de eigen identiteit uitgetekend. Hopelijk leveren deze konferentie van het VKMW en dit Welzijnscahier nr. 1 een bijdrage tot kwalitatieve verbetering van het welzijnswerk.

P. Messiaen

Noten

1. Groepeert een vertegenwoordiging van de Sociale Hoge Scholen, van de beroepsgroepering maatschappelijk werkers en van de instellingen voor maatschappelijk werk.
2. Zie de bijdrage 'Bijscholing en voortgezette opleiding voor maatschappelijk assistenten en adviseurs': een ontwerpnota van het VKMW, pp. 28-30

Methodiekontwikkeling: een lange traditie

Met de konferentie 'Identiteit van het Maatschappelijk Werk - methodiekontwikkeling in crisis' willen het Vlaams Komitee voor Maatschappelijk Werk (VKMW) en de Beroepsgroepering van Maatschappelijk Assistenten (BeMA) een ruime gedachtenwisseling op gang brengen over de eigenheid van het beroep. De gevoerde gesprekken en geschriften moeten bijdragen tot de kwaliteitsbevordering van het maatschappelijk werk. Een dergelijk initiatief sluit nauw aan bij de achtergrond en de doelstellingen van het VKMW en BeMA.

Aanloop

Deze eerste Vlaamse Konferentie is het vervolg op de 20 nationale konferenties die het in 1981 gekommunautarizeerde Belgisch Komitee voor Maatschappelijk Werk organiseerde. Van bij de oprichting in 1946 was dit komitee een gespreksforum voor sociale hogescholen, instellingen en beroepsgroeperingen van maatschappelijk assistenten. Via jaarlijkse konferenties werkte het mee aan de uitbouw van het maatschappelijk werk in België. Zo kwamen o.m. volgende onderwerpen aan bod: technieken van sociale dienst (1951), groepswork (1952), opbouwwork (1962), vorming en beroepsarbeid van de maatschappelijk assistenten (1964), voortgezette opleiding (1966) en het statuut van de maatschappelijk assistent (1968).

Met de konferentie rond de identiteit van het maatschappelijk werk zetten het VKMW en BeMA deze traditie verder. Over dit onderwerp is in de Nederlandstalige literatuur heel wat gepubliceerd. In 1961 schreef Van Doorn een artikel waarin hij maatschappelijk werk als een onvoltooide professie benadert. (1) In 1962 verscheen *De eigen identiteit van het maatschappelijk werk* (2) van Kamphuis en een werkgroep onder de leiding van Van Praag had het in 1965 over 'Het vakeigene van het maatschappelijk werk' (3). In 1975 wijdde het tijdschrift voor maatschappijvraagstukken en welzijnswerk (TMW) een nummer aan professionalisering (4). Deeltemata die hieronder ressembleren zijn vooral aspecten van opleiding en voortgezette opleiding, functie-uitzuivering, methodiekvorming, relatie met de

basiswetenschappen, deontologie en beroepsgeheim, research en de titel. Het streven naar professie was tegelijkertijd een streven naar status en prestige. Maar evenzeer beklemtoonde het de specifieke kennis, bekwaamheid en vaardigheid die voor de beroepsuitoefening vereist zijn.

Programma

Voor de methodiek van het maatschappelijk werk droeg bij tot de deskundigheid van maatschappelijk werkers. Hoe de methodische ontwikkeling van het maatschappelijk werk zich voltrok, wordt beschreven in een inleidend artikel van Jacques Peeters. De jaren 60, zo stelt hij, zijn de belangrijkste in de evolutie van de methodiek.

Ook vandaag maakt methodiekontwikkeling het voorwerp uit van deze konferentie. Nu met de toevoeging van de dimensie 'in crisis'. Het mogelijk streven naar status en prestige moet plaats ruimen voor de bekommernis om te overleven. Dit geldt zowel voor de werkers - heel wat onder hen zijn werkloos of zien hun job in gevaar - als voor het stijgend cliëntenbestand met toenemende (materiële) noden. Maatschappelijk werkers beginnen zich vragen te stellen rond hun functie. De actuele noden eisen van hen een verhoogd engagement terwijl er een vernieuwde belangstelling komt voor professionalisering in de zin van anti-amateurisme. Om de belangen te verdedigen van cliënten is er nood aan een aangepast arsenaal van kundigheden. 'No nonsense welzijnswerk' is een veel gehoorde kreet; kundigheden moeten aansluiten bij geherwaardeerde taken van informering, advisering, belangenbehartiging en sociaal-administratieve ondersteuning. Ook de signaalfunctie die een belangrijk instrument uitmaakt van welzijnsbevordering krijgt te weinig invulling. Uit een bijdrage van Ludo De Cort blijkt dat nog heel wat belemmeringen moeten worden weggewerkt opdat signaalfunctie werkelijk maatschappelijk zou kunnen functioneren. Maatschappelijk werkers krijgen steeds meer het gevoel dat hun methodische opleiding en attitudevorming eerder aansluit bij een 'welvaartmaatschappij' dan bij een 'krisismaatschappij'. Over wat maatschappelijk werk is of zou moeten zijn, heerst verwarring.

Deze verwarring werd reeds ingeleid door de contestatie rond het casework en de controversie die er kwam tussen methoden van maatschappelijk werk. Opbouwwerk vertegenwoordigde een politiek-structurele benadering, terwijl individuele hulpverlening model stond voor conformerend optreden.

Vooraf Herman Van Dooren rekent af met de theoretische opbouw die de klassieke methodiekontwikkeling schraagt. Als enig verschilpunt tussen methoden onderkent hij de schaalvergroting van het cliënt-systeem tot hetwelk maatschappelijk werkers zich richten. Hij pleit voor een beroepsprofiel waarin het situatiebegrip centraal staat: methoden moeten aansluiten bij problemen zoals de cliënt die ervaart en niet andersom: cliënten moeten niet aansluiten bij de methoden die de maatschappelijk werker hanteert. Lode Van Hoya legt de nadruk op de maatschappelijke functie van het beroep. De maatschappelijk werker is actief op de raaklijn individu-maatschappij. Hij betoogt verder dat de scheidingslijn die getrokken werd tussen politizerend werken en individuele hulpverlening een louter technische ingreep was, ten gevolge van de verwetenschappelijking van het beroep. Hij pleit voor een handelend optreden, maar sluit zich niet aan bij de roep naar meer taakgerichte benaderingswijzen. Het therapeutisch handelen, in de strikte zin van het behandelend helpen, is voor hem onverenigbaar met de functie en de eisen van het maatschappelijk werken en schaadt de beeldvorming van het beroep. Dit is een duidelijk standpunt dat mogelijk nuancering vindt in de modellen die Theo Hullebroeck hanteert om de dualiteit therapie en maatschappelijk werk sociologisch te duiden.

Docenten van de sociale hogeschool van Geel stellen een methodiekmodel van integrale benadering voor. Niet het individu, maar wel de mens-in-zijn-maatschappelijke-situatie is concreet. Elke benadering moet uitgaan van de integrale werkelijkheid van cliënten en maatschappelijk werkers.

Methodiekontwikkeling : de noodzaak van verdere discussie

Bij de voorbereiding van deze conferentie hebben de medewerkers van de studie- en onderzoekskommissie van BeMA nooit de overtuiging gehad alle invalshoeken van methodiekontwikkeling te kunnen uitwerken. De werkgroep koesterde veeleer de verwachting de nodige aanzetten te kunnen leveren om dit thema opnieuw en zo ruim mogelijk ter sprake te brengen. In die gesprekken moeten praktijkwerkers, opleidingscentra, instellingen en beleidsverantwoordelijken worden betrokken. Toch nemen de basisopleidingen en de instituten voor voortgezette opleiding een bevoorrechte positie in om verder te werken aan de methodische ontwikkeling van het beroep. In dit nummer wordt alvast een bijdrage van Koen Denaux opgenomen, waarin hij een aantal vaststellingen en eisen formuleert vanuit de basisopleiding. Ook een nota van het VKMW over bijscholing en voortgezette opleiding aksentueert de overtuiging die het VKMW hecht aan een geïntegreerd en gekoördineerd bijscholingsaanbod als hefboom voor kwaliteitsbevordering van het maatschappelijk werk.

De organisatoren rekenen erop dat deze conferentie de start mag zijn voor ruim overleg en verdere omkadering van wat de identiteit van het maatschappelijk werk uitmaakt en versterkt.

Erik Van den Storme

Noten

1. Prof. dr. J. A. A. van Doorn, 'Professionalisering in het maatschappelijk werk' in *TMW*, 15e jaargang, nr. 18, 20 oktober '61, p. 353-359.
2. M. Kamphuis, *De eigen identiteit van het maatschappelijk werk. Kaleidoskoopflitsen van de ASCA*, Groningen nr. 8, 1962.
3. 'Het vakeigene van het maatschappelijk werk', in *TMW* 5-5-1964.
4. 'Professionalisering: verankering van een beroep of motor voor verandering?' in *TMW*, 29e jaargang nr. 13, 5 juli 1975, Alphen aan de Rijn, Samsom.

Ontwikkelingen in de methodiek ... methodiekontwikkeling

Dit artikel is het resultaat van een eerste poging om inzicht te krijgen in ontstaan en evolutie van de methodische aanpak in het maatschappelijk werk. Hoewel deze aanpak vrij recent is, blijkt de evolutie regelmatig in een sterke stroomversnelling terecht te komen. Het objectiveren van feiten blijft voor de recente geschiedenis een moeilijk gegeven. Voor mij werd het tijdens deze zoektocht duidelijk dat er een grote nood is aan een meer gesystematiseerde, wetenschappelijke benadering van het methodisch werken in het verleden van het maatschappelijk werk. Hopelijk kunnen we de aanzet geven tot een vergrote belangstelling voor de wortels van wat wij nu in de beroepsuitoefening als houvasten hanteren.

Historische ontwikkeling

In de geschiedenis van de hulpverlening is er steeds een duidelijke betrokkenheid op de sociale omgeving te bemerken. Helpen kan niet losgemaakt worden van de sociale realiteit. De samenleving heeft de hulpverlening die zij verdient. Van hieruit krijgt 'helpen' een brede invalshoek : er zijn verschillende vormen, er blijven diverse middelen en wijzen van aanpak. Instrumenten om de sociale realiteit te grijpen zijn weinig bekend en er blijven dan ook weinig kansen om de resultaten van het helpen te tonen. In 1907 wordt te Chicago het eerste opleidingsinstituut opgericht : School of civics and philanthropy. De toenmalige directrice, Edith Abbott, onderstreept, tijdens haar oprichtingsrede, de nood om : '... mannen en vrouwen die werkzaam zijn in de maatschappelijke dienstverlening op te leiden in een wetenschappelijke methode, hen te leren werken geïnspireerd door de geest van de wetenschap'. De eer voor het leggen van deze wetenschappelijke basis komt toe aan Mary Richmond (°1861 - †1928) die in 1917 haar opmerkelijk boek *Social Diagnosis* laat verschijnen. Zij stelt hierin dat het noodzakelijk is de sociale omstandigheden te bestuderen, evenals het karakter en het gedrag van de persoon. De samenhang en de wisselwerking tussen de verschillende elementen zullen de basis vormen van de hulpverlening. Het is, volgens haar, noodzakelijk de feiten zo volledig mogelijk te verzamelen en te overwegen om de oorzaken van de moeilijkheden bloot te leggen en de weg naar de genezing te wijzen. De gewenste veranderingen kunnen volgens haar gezien worden als :

- economic self-sufficiency
- conformity to community norms
- cooperative action between marriage partners
- better levels of child care
- better cooperations between agencies
- more selective use of community resources
- research into causes of 'social ills'

Het doornemen van deze doelen van verandering kan de vraag oproepen of er zoveel verandering is in de sociale noden na een tijdsverloop van meer dan zeventig jaar.

M. Richmond legt een klemtoon op de noodzakelijke 'attitudes' van de werker. Hij moet een combinatie kunnen maken tussen :

- insight into individuality and personal characteristics
- insight into the resources, dangers and influences in the social environment
- direct action of mind upon mind
- indirect action through the social environment.

Er is een intensieve wisselwerking tussen de 'personality' van de hulpvrager en zijn 'social environment'. Naast het werken met het individu moet in elke 'case' ook de omgeving worden betrokken. Social action is een wezenlijk instrument van de hulpverlening. De auteur stelt dat er een onderlinge afhankelijkheid is tussen de verbetering van het individu en deze van de massa.

In 1922 verschijnt haar tweede werk *What is social casework?*

In de inleiding stelt zij dat een 'caseworker is born and made; a nature gift must be developed through training and specialized experience'. Zij geeft een definitie aan de wijze van werken die zij voorstelt : 'casework consists of those processes which develop personality through adjustments consciously effected, individual by individual, between men and their social environment'.

Onder een 'case' begrijpt zij : '... a particular social situation or problem, not the person or persons concerned'. Aan het einde van het boek bespreekt zij de democratische basis waarop het 'case work' moet steunen : '... it is not enough for social workers to speak the language of democracy, they must have in their hearts its spiritual conviction of the infinite worth of our common humanity before they can be fit to do any form of social work'.

In de werken van Richmond is duidelijk terug te vinden dat er medische en pedagogische denkstructuren worden gebruikt. Het zijn op dat ogenblik ook de enige wetenschappelijke achtergronden waarop zij kon terugvallen.

De psycho-analytische theorieën, die door Freud ingang hadden gevonden, gaan in de verdere evolutie steeds zwaarder doorwegen op de ontwikkeling van de methode. De sociale verbondenheid van

de feiten krijgt steeds minder aandacht en de hulpverleners gaan zich concentreren op de afzonderlijke, geïndividualiseerde mens. In samenspraak met de psycho-analytische benadering wordt veel aandacht gegeven aan de psychische mechanismen van het individu : zijn kracht en zijn zwakte. Anna Freud publiceerde in 1937 haar veelgebruikte boek *Das Ich und die Abwehrmechanismen*, de beschrijving van de menselijke verdedigingen vormt een belangrijke leidraad voor de hulpverlener. Termen als 'draaglast' en 'draagkracht' zijn een mogelijkheid om menselijk gedrag te evalueren.

Binnen deze geïndividualiseerde benadering ontwikkelt zich in de U.S.A. een discussie tussen twee benaderingswijzen :

1. diagnostische school : hier worden de Freudiaanse inzichten gevolgd. De psycho-sociale voorgeschiedenis en de diagnose zijn de belangrijkste uitgangspunten voor de hulpverlening (social treatment)
2. funktionalistische school : Otto Rank levert hier de basis-gedachte. De actuele problemen van de cliënt staan centraal en de hulp is gericht op 'serving and helping'. Samen met deze sterk individueel gerichte benaderingswijzen zijn er tendensen om ook andere entiteiten te benaderen in de hulpverlening. In de periode 1914 - 1930 hebben in de menswetenschappen de eerste onderzoeken plaats van 'groep en groepsgezag'. Er komt echter geen direkte aansluiting met het maatschappelijk werk. In Amerika ontstaat er belangstelling voor de problemen van steden en dorpen. Men gaat er vanuit dat een versterking van de gemeenschapsbevorderende factoren zou leiden tot ontwikkeling en probleemoplossing. De problemen van tegenstellingen en achterstand bleken niet oplosbaar met individuele hulp of groepswork. Er ontstaat een methode van 'community development'. Samen met deze ontwikkelingsstendens is er ook een opzetten van 'community organization' wat aanvankelijk niet meer was dan de coördinatie van het maatschappelijk werk. Vanaf 1920 circuleert het begrip 'community organization' om een uitbreiding te geven aan het maatschappelijk werk. Spoedig zal het dan ook evolueren tot een 'derde methode' naast casework en groupwork.

Gordon Hamilton tracht in haar boek *Theory and practice of social casework* (1940) het louter individualiseren tegen te gaan. Zij stelt dat er ook onderzoek moet zijn van zinvolle totaliteiten die eigenschappen vertonen die in hun onderdelen niet waarneembaar zijn. Zij pleit voor een organistische aanpak waarbij het individu in een 'in-situatie-konfiguratie' wordt beschouwd. De cliënt moet in de hulp worden ingeschakeld als iemand die participeert.

Na de 2e wereldoorlog wordt alle aandacht gericht op het verfijnen van het instrumentarium om gekompliceerde problemen te lijf te gaan.

De 3 methodieken gaan van dan af een eigen leven leiden en hierdoor sterk uit mekaar groeien.

In het casework start Lucille Austin de reeks van klassifikaties van technieken om tot verandering te komen. Annette Garrett werkt de gesprekstechniek uit als een hulpmiddel bij veranderen. De relatie wordt als werkinstrument onderzocht. Reeds in 1930 had Virginia Robinson in *A changing psychology in social casework* gesteld dat '... de casework relatie een wederkerige relatie is waarin de caseworker zichzelf en de ander gelijkkelijk moet accepteren, het geheel en het detail van zijn houding moet zo zijn dat hij tevreden zou zijn wanneer hij zelf de andere partner in deze relatie was'.

F. P. Biestek zal in zijn *The casework relationship* de democratische grondslagen van de relatie in de hulpverlening beschrijven.

H. H. Perlman tracht in *Social casework, a problemsolving process* in een lacune te voorzien. Haar werk richt zich vooral naar de beginfase in de hulpverlening en zij zoekt een kompromis

tussen de inzichten van de diagnostische en funktionalistische richting.

F. Hollis volgt haar inzichten en publiceert *Casework, a psychosocial therapy*. De aandacht gaat hier vooral naar de technieken van verandering en de voorwaarden om ze te kunnen hanteren.

In het groupwork blijft het lange tijd een discussie in hoeverre het werken met kleine groepen kan worden gezien als maatschappelijk werk. De doorbraak van deze gedachte wordt geleverd door Grace Coyle in 1946. In de daarop volgende periode zullen de groepsworkers zich intensief bezig houden met het integratieproces van het groepswork als methodiek van maatschappelijk werk. G. Konopka, G. Wilson en H. Trecker trachten via procesbeschrijvingen meer helderheid te geven in de eigenheid van het werken met groepen.

In het community work wordt vooral aandacht besteed aan de democratische principes die moeten worden gehanteerd. Ook hier wordt intens gewerkt aan het ontwikkelen van technische elementen om probleemoplossend en vormend te werken. In 1955 onderneemt Murray Ross een poging om de eigenheid van het opbouwwerk te beschrijven. Zijn inzichten geven aanleiding tot sterke polemieken. In 1958 verschijnt het baanbrekende werk van R. Lippitt, S. Watson en B. Westley : *The dynamics of planned change*. Zij trachten door te dringen tot de kern van de uitgangspunten en technieken zoals ze in de Amerikaanse community organization worden gehanteerd.

Door de intensieve pogingen om de technische competentie bij de hulpverlening uit te bouwen, ontstaat er een gerichtheid op het verhogen van de professionalisering.

Tot het einde van de jaren 60 zal de individualiserende benadering de methodiek overheersen. Er ontstaat een verstrengeling tussen maatschappelijk werk en casework. Andere methodieken en inzichten moeten moeizaam hun leefbaarheid bewijzen en strijden voor bestaansrecht. Er komt een periode waarin er een snelle ontwikkeling van de menswetenschappen plaatsvindt en het maatschappelijk werk zijn bestaande zekerheden kwijtraakt. Er ontstaat nood aan een eigen 'wetenschap' of aan het kunnen inspelen op al de bestaande scholen, opvattingen, modellen, technieken...

Dit deel van de geschiedenis staat echter nog zo dichtbij dat het erg moeilijk wordt er een duidelijk zicht op te krijgen.

De Vlaamse (r)evolutie

In België werd reeds in de jaren 20 overgegaan tot de oprichting van een achttal scholen voor maatschappelijk dienstbetoon die wettig erkend en gesubsidieerd werden door het Ministerie van Justitie.

Tot na Wereldoorlog 2 bestaat er geen professionele identiteit. Het doel van de opleiding wordt zeer algemeen geformuleerd en het programma is dan ook ruim theoretisch.

In de 'informatiefolder' van de Sociale School te Leuven lezen we in 1947 : '... de school bereidt voor tot het verwerven van het diploma voor maatschappelijk dienstbetoon. Wat onze school vooral door maatschappelijk dienstbetoon verstaat is het volgende : gevormd door wetenschappelijk geschoolde specialisten en beziel met apostolaatsgeest en edelmoedigheid, moeten de sociale assistenten de activiteiten van de openbare lichamen en private instellingen humaniseren, de verstandhouding tussen patronen en arbeiders bewerkstelligen en de arbeidsrechten op economisch, sociaal en cultureel-godsdienstig gebied verdedigen. Het doel is dus tweevoudig :

1. het verschaffen van de nodige kennis tot het vormen van gespecialiseerde krachten.

2. het verschaffen van een degelijke opvoeding tot het bekomen van naar de gemeenschap gerichte persoonlijkheden, gevormd op Katholieken grondslag'.

De School voor Maatschappelijk Dienstbetoon te Antwerpen stelde haar doel in 1942 zo voor : 'Bewust-helpeend, wetenschappelijk, beredeneerd ingrijpen en niet het toevallige irrationele medelijden, niet de neerhalende liefdadigheid; het zijn twee scherpe tegenstellingen. Het tweede stelsel is voorbij-gestreefd, is onmaatschappelijk bevonden; het eerste daarentegen opent steeds meer en meer mogelijkheden om de mensen in hun onderling samenleven bij te staan en te helpen. Kortom het is voor velen duidelijk geworden dat het sociale element in het samenleven der mensen hoger zal worden aangeslagen. Hieruit mag worden besloten dat maatschappelijk werk meer en meer op de voorgrond zal treden...'

In de verschillende opleidingen worden de cursussen gegeven door specialisten, vooral prominente universiteitsprofessoren die een 'aangepaste' cursus geven. De opbouw van het programma is gericht op algemene vorming en wetenschappelijke bagage, er is geen specifieke theoretische inbreng. De beroepsstraining moet op het werkveld gebeuren en de stageperiode is dan ook lang en specialistisch gericht. In de opleiding is er geen plaats voor een systematische reflectie op het eigen handelen, op de omgang met de in-nood-verkerende, op het interactieproces dat plaats heeft. Er is geen methodische aanbreng omdat er geen methodiek bekend is. Vrij algemeen leefde de overtuiging dat de omgang met mensen niet kan worden geleid door methodes maar afhankelijk moet zijn van een sterke motivatie en bewogenheid, een gevoelsvermogen en een natuurlijke intuïtie.

Na Wereldoorlog 2 komt hierin een snelle en intensieve verandering. De mogelijke oorzaken hiervan zijn : de uit de oorlog overgebleven massale psycho-sociale problematiek, de snelle groei van de beschikbare literatuur op het gebied van de menswetenschappen en de konfrontatie met maatschappelijk werk-uitoefening in andere landen (vooral vanuit Amerika en Nederland). In een aantal diensten en instellingen wordt een beroep gedaan op buitenlandse specialisten die een vorm van praktijktraining mogelijk maken. Het is bekend dat in de jaren vijftig dergelijke trainingen worden ingericht bij de sociale dienst van de strafinrichtingen en bij de sociale dienst van het Beheer van de Joodse Weldadigheid. Er worden Belgische vertegenwoordigers gezonden naar buitenlandse congressen waar de methodiek van het maatschappelijk werk wordt besproken en onderzocht.

Enkele voorbeelden :

- *Wenen 1950* : Kongres ingericht door de Organisatie der Verenigde Naties met als thema 'Case-work'. Deelnemers zijn : Mev. De Bray, opzienster van de Penitentiaire sociale dienst en mej. J. Teurlinckx, maatschappelijk assistente bij de gevangenis en lerares aan de Katholieke sociale school voor vrouwen.

- *Rapallo 1959* : Kongres ingericht door L'Union Catholique Internationale de Service Social met als thema 'La formation pratique et la supervision dans le service social'. Deelnemers zijn o.a. Mej. M. De Meulder, Mev. L. Goyvaerts, Mej. M. L. Marck, Mej. L. Trienpont. De openingstoespraak werd gehouden door Mej. R. Steyaert !

Onder invloed van al deze nieuwe informatie start langzaam de opbouw van een specifieke 'vakscholing' die uit drie delen bestaat :

1. een algemeen wetenschappelijk deel, waarin de basiswetenschappen aan bod komen
2. een methodiescholing

3. een praktijkvorming.

De Nederlandse invloed is bij deze opbouw erg sterk. Er worden Nederlanders aangetrokken om in Vlaanderen de methodiek te introduceren. Het boek van M. Kamphuis *Wat is social casework* wordt een belangrijke handleiding. De Nederlandse vertaling van de werken van G. Hamilton, en H.H. Perlman betekenen de start van een duidelijke invulling van de methodiek van het maatschappelijk werk. Deze methode sluit nauw aan bij wat de hulpverlening kan en doet in Vlaanderen. De werkers in instellingen en diensten kunnen er zich in herkennen. Voor de hulpverleningsorganisaties brengt deze methodiek niet zo direct ingrijpende gevolgen mee. Het casework wordt ook in Vlaanderen beschouwd als DE methodiek van het maatschappelijk werk. Het 'social group work' krijgt aarzelend een professionele basis. Het realiseren ervan brengt echter wel ingrijpende veranderingen mee en de groeps werkers moeten zich via experimenten trachten waar te maken.

Veranderingen verlopen nooit rimpelloos. Ook de methodische invulling van het maatschappelijk werk geeft aanleiding tot een strijd tussen voor-en tegenstanders, dit zowel in Nederland als in Vlaanderen.

Zo schrijft Van Haaren in 1957 een uitgebreide waarschuwing tegen de invoering van caseworkmethodiek omdat deze een visie inhoudt die kan leiden tot het alleen maar helpen van enkele hopeloze gevallen waarbij alleen resultaat kan verkregen worden wanneer er een intensieve en vrijwillige medewerking van de cliënt is. Er wordt gewaarschuwd voor de overname van Amerikaanse inzichten die niet bruikbaar zijn in een Vlaamse cultuurgemeenschap. Tegenstanders gaan dit element ook gebruiken in hun afweer tegen de Nederlandse invloeden. De spotnaam 'keeswerk' is er een treffende uitdrukking voor. De jaren 60 zijn de belangrijkste in de evolutie van de methodiek. Het casework wordt intensief bestudeerd en de resultaten van de studie worden meer en duidelijker in de opleidingen ingebouwd. Op de lessenroosters krijgen de vakken behorende tot de methodologie een belangrijke tijdstoemeting. Er is een nood aan 'opleiders', zowel voor het geven van de cursussen in de basisopleiding als voor de begeleiding van de praktijkervaringen. In opleidingskringen is men ervan overtuigd dat de weerstanden tegenover een methodische benadering kunnen worden overwonnen wanneer er een mogelijkheid zou zijn om inzichten en attitudes bij te sturen in een voortgezette opleiding. Om hieraan tegemoet te komen wordt in 1964, op initiatief van de verschillende scholen voor maatschappelijk dienstbetoon de v.z.w. Nationaal Centrum ter bevordering van het maatschappelijk werk opgericht. Opmerkelijk hierbij is dat het een tweetalig, pluralistisch initiatief was. In artikel 3 van de stichtingsakte wordt als doel geformuleerd : de ontwikkeling van het maatschappelijk werk bevorderen o.a. door voorlichting te geven aan specialisten uit andere disciplines en door het inrichten van een voortgezette opleiding. Het initiatief wordt gesteund door de directies van de opleidingen, de instellingen en de beroepsverenigingen. Het Ministerie van Justitie staat in voor de subsidiëring. Tijdens de Nationale conferentie voor maatschappelijk werk in 1966 te Gent schetst mevr. G. De Bock een kader voor het opzetten van een voortgezette opleiding : 'deze vorm van opleiding moet nauw aansluiten bij een volwaardige basisopleiding. Hiermee is aangeduid dat zij niet kan worden opgevat als een tweede, hoger niveau van opleiding die apart en los van de basisopleiding in het maatschappelijk werk mag worden beschouwd. De voortgezette opleiding heeft tot doel een grotere professionele deskundigheid in het maatschappelijk werk te verlenen'. Opmerkelijk is wel dat van bij de aanvang van de voortgezette opleiding, ingericht door het Nationaal Centrum, de groep methodiekdocenten en super-

visoren in hun bijeenkomsten trachten een invulling en gelijkmatige hantering van methodische aspecten te bekomen. Door de betrokkenheid van mensen uit verschillende opleidingsvormen en werkvelden is er in de voortgezette opleiding een indirecte vorm van bijsturing.

Zowel in de basisopleiding als in de voortgezette opleiding gaat het grootste deel van de aandacht naar een individuele mensenbenadering. De hulpverlening, beïnvloed door de toenemende ontwikkeling van de basiswetenschappen en het ontstaan van therapeutische modellen, gaat zich meer en meer toespitsen op een verhoogde techniciteit om haar deskundigheid te bewijzen. Naast de noodzakelijke basisattitude wordt het een must om op een perfecte wijze technieken te kunnen hanteren. Het voeren van een gesprek, het kunnen formuleren van een juiste diagnose worden de methodische temata. De persoonlijkheid en het gedrag van de hulpvrager moeten onderzocht, bestudeerd en geëvalueerd worden. De persoonlijkheid van de werker wordt ondergeschikt aan zijn 'beroepspersoon', zijn gevoelens en belevingen mogen niet spelen. De werker moet zichzelf zo controleren dat hij altijd en met iedereen helpend bezig kan zijn.

Aan het einde van de jaren zestig (mei 1968) komt er steeds veelvuldiger en duidelijk kritiek op de dominantie van het casework als *de* methodiek van het maatschappelijk werk. Groepswork en opbouwwork hebben intussen een meer duidelijke profilering gekregen en hebben resultaten getoond. De verwijten aan het adres van het casework passen in het tijdsbeeld: de hulpverlening berust op de macht van de hulpverlener, het is economisch niet rendabel, de mens wordt losgemaakt uit zijn maatschappelijke kontekst, er is een ver-psychiatrizing, hulpverlening mag geen therapie zijn, opleiden is niet gelijk aan analyseren, de individuele hulpverlening is eenzijdig en verstikkend. De contestatiebeweging laat zich duidelijk voelen zowel in de opleidingen als in het werkveld. Er ontstaan rivaliteiten inzake deskundigheid die aanleiding geven tot directe en/of indirecte machtsstrijden: wat is de waarde van de verschillende methodieken, met welke methode kan de meest efficiënte hulp worden gegeven?

De chaos

De gevolgen van de (r)evolutie leiden tot een grote chaos in de jaren zeventig. De basisopleidingen worden overgeheveld van het Ministerie van Justitie naar het Ministerie van Nationale opvoeding. Hierdoor worden een aantal vrijheden beperkt en dient men zich in te passen in een structuur die soms weinig begrip heeft voor de specifieke noden van het opleidingsgebied. De oprichting van de Hoge Raad voor het Sociaal Hoger Onderwijs geeft de kans aan de verschillende betrokken partijen om zich tegenover mekaar uit te drukken en door overleg, beleidsprincipes vast te leggen. Toch blijft men pleiten voor het behouden van de eigenheid van de verschillende basisopleidingen. Een vergelijking tussen de diverse programma's en leerinhouden wijst uit dat elke opleiding een eigen invulling heeft en dat maatschappelijk assistenten uit verschillende opleidingsinstellingen, ondanks hun gelijk diploma, een andere ambtsvaardigheid hebben. Dit maakt de evaluatie van de beroepsmogelijkheden zeker niet eenvoudig.

Het verlaten van de bekende en vertrouwde methodieken, als reactie op de strakheid die ervaren werd, doet de maatschappelijk assistenten op zoek gaan naar andere uitgangspunten en houvasten. Er wordt vooral gezocht naar strategieën en technieken die tot verandering kunnen leiden. De evolutie in de gedragspsychologie levert een aantal modellen en theorieën

die hier mogelijk een antwoord kunnen geven. De beschikbare literatuur en het aanbod van trainingen en workshops stijgt en zij bieden allemaal wel een andere kijk op het menselijk gedrag. De veelheid leidt echter niet tot duidelijkheid. Er ontstaat een onmachtgevoel omdat de nieuwe aanbiedingen niet het verwachte resultaat geven in de dagelijkse werkelijkheid van het hulpverlenend handelen. Er wordt gezocht naar zekerheid door het opbouwen van een specialisme, vanuit het aanleven van één model. Anderen werpen zich op het werken met cliënten en kerk elke theoretische aanbreng de rug toe. De kloof tussen theorie en praktijk wordt een veel gehoord argument in een schijnbaar dovemansgesprek tussen de werker in het veld en de aanbrengrer van de methodiek. Deze kloof wordt verbreed door het feit dat er in deze tijdsperiode een grote bevestiging is van bestaande diensten en instellingen: wetten, koninklijke besluiten en dekretten institutionaliseren het maatschappelijk werk. De maatschappelijk assistent moet hierbij vechten voor de erkenning van zijn professionaliteit. De beschermde titel (maatschappelijk assistent) geeft weinig zekerheid, voor de niet-beschermde funkt komen dan ook allerlei andere disciplines in aanmerking. Om hun deskundigheid te bewijzen trachten werkers zich te meten met andere disciplines, er wordt minder getracht de eigenheid en de eigen deskundigheid aan te tonen. Het niet kunnen terugvallen op een eigen wetenschap is hierbij een moeilijkheid. Het werken vanuit een eklektisch model wordt wel eens gedoodverfd als een model dat *geen* kennis geeft, of als een model waar men alle kanten mee uit kan zonder stelling te moeten nemen. Het ontstaan van cagogiek als tak van de sociale wetenschap wordt aangegrepen als een middel om ook met een eigen wetenschappelijke achtergrond te werken.

De crisis

Veranderingen in de samenleving hebben hun weerslag op het maatschappelijk werk. De crisisbeleving plaatst de maatschappelijk assistent voor nieuwe uitdagingen. De methodieken hebben geen pasklare oplossingen en moeten opnieuw op zoek. De theoretische bekvechterijen worden verlaten om tijd en energie vrij te maken voor onderzoek naar de effecten en werkingsmogelijkheden van het maatschappelijk werk. De bedreigde werksituatie van de maatschappelijk assistent neemt ook een deel, een belangrijk deel, van de aandacht in beslag. In er kritieke situaties wordt meer aandacht gegeven aan de eigen overlevingskansen dan aan de hulpverlening aan de cliënt. Het risico is erg groot dat er gezocht wordt naar aanpassingsmogelijkheden, waarbij belangrijke basisprincipes met de voeten worden getreden, eerder dan te blijven zoeken naar middelen om de groeimogelijkheden uit te breiden. Opnieuw wordt een sterk appel gedaan op de methodieken. Wil dit niet weer een slag in het water zijn dan zullen we samen, veldwerkers en methodieken denkers, moeten zoeken naar wat ons kan helpen en samenbrengen. De discussies over wat ons scheidt kunnen we best vergeten.

Aksenten in hulpverleningsmethodiek

1. Van casework naar maatschappelijk werk

Het casework moet worden teruggebracht tot een mogelijke benaderingswijze in het werken met een individu als werkeenheid. Hierbij blijft het belangrijke inzichten aanbieden voor de begeleidingsaspecten van de hulpverlening. Het belang van de

andere hulpverleningsaspecten mag hierbij niet worden ontkend : informatie, advies, bemiddeling, concrete dienstverlening, sociaal-administratieve hulp... Ook deze functies moeten op een methodische wijze worden vervuld. De hulpverlening die vanuit het werken met andere werkeenheden (grote, kleine groepen, gezinnen, samenlevingsgroepen) wordt aangeboden relativiseert het belang van een individuele benadering. Het is een vanzelfsprekendheid geworden dat een individu niet los kan worden gezien van zijn omgeving, de systemen, de samenleving waarin hij functioneert. Wanneer voor de oplossing van de probleemsituatie de omgeving kan en moet worden ingeschakeld zal de werker hier eerst naar streven. Het individu wordt alleen maar de werkeenheden wanneer hij alleen is, alleen bereikt kan worden of wanneer het probleem alleen op hem betrekking heeft. Het kan een stelregel zijn dat eerst gewerkt wordt met een zo ruim mogelijke systeem aanpak om dan, eventueel, doelgericht, over te stappen naar een individuele benadering.

2. *Aksentverschuiving van hulpvrager naar hulpverlener*

De hulpverlener is het belangrijkste instrument in de hulpverlening. Hij is de enige die zichtbaar en bereikbaar kan worden gemaakt, die geleerd en geholpen kan worden zichzelf te gebruiken als werkinstrument. In een opleiding is het noodzakelijk de werker te helpen zich een eigen profiel te schetsen van waaruit hij kan bepalen wat en hoe hij kan leren professioneel te helpen. Hoewel er geen 'algemeen profiel' bestaat en dit blijkbaar ook moeilijk te verkrijgen is, kan van een maatschappelijk assistent worden verwacht dat hij naast kennis en technische vaardigheid ook echtheid en eerlijkheid met zichzelf en zijn omgeving als attitude hanteert.

3. *Van theoretische discussies naar acties*

Het is duidelijk dat de hulpverleningstechnieken niet aangepast zijn aan de bestaande noodsituaties. Nog al te vaak verglijdt het zoeken naar gepaste hulpvormen in theoretische-klassificatie-definiëringen. Het is hierbij opvallend dat de bekende, gekende technieken van de 'middle-class' werkers zelden verlaten worden. Het gericht en bewust durven experimenteren in een creatieve hulpverlenings sfeer wordt nog te dikwijls ondergeschikt gemaakt aan het eigen 'therapeutisch comfort'. De structuren en de organisatie binnen een instelling zijn hierbij een graag gebruikte verontschuldiging.

4. *Van diagnosevaardigheid naar aktievaardigheid*

De dynamische sociale diagnose blijft in elke methodische benadering een belangrijk hulpmiddel. Het is duidelijk dat het hier om een middel gaat en geen doel of eindpunt. Vanuit de diagnostische arbeid, hoe die ook kan worden benoemd, moet worden gezocht naar middelen en mogelijkheden om de cliënt-eenheid met zijn 'eigenheden' te helpen, zowel naar probleemoplossing als naar groeibevordering.

5. *Werken vanuit een democratisch samenwerkingsmodel*

Hoewel iedereen akkoord gaat met de democratische basis-principiën en waarden van het maatschappelijk werk, wordt de konkretisering ervan niet zo gemakkelijk gehanteerd. De machtsfactor wordt hierbij door de werker wel eens ontkend. Zodra de werker kan omgaan met zijn deskundigheidsmacht zal hij ook in staat zijn de cliënt werkelijk te betrekken en kan hij werken aan het probleem van de cliënt en de hulpverleningsmogelijkheden van zijn cliënt. Hulpverlening kan pas dan een bezit, een eigendom zijn van de 'eigenaar' van het probleem.

6. *De belangrijke signalisatiefunctie*

Maatschappelijk werk wordt gekaderd in een samenleving. Door zijn opdracht en functie vervulling is de maatschappelijk werker uitstekend geplaatst om de noden in de samenleving te signaleren naar de beleidsinstanties die hiervoor verantwoordelijkheid moeten opnemen. Deze essentiële opdracht wordt al te dikwijls ondergeschikt gemaakt aan de directe hulpverlening, deze heeft dan vaak grote machteloosheid tot gevolg omdat de structuren niet beschikbaar of niet veranderbaar zijn. Het onderzoek naar de methodische aanpak van structureel werken vanuit een signalisatie-opdracht blijft vaak een braakliggend terrein. Preventie en beleidsrealiserend werken blijven dromen waarvan de realisatie op zich laten wachten.

Epiloog

Het maatschappelijk werk heeft een maatschappelijke verantwoordelijkheid om mensen met maatschappelijke problemen te helpen...

Methodieken zijn middelen om mensen op methodische wijze te helpen en de werker methodisch te ondersteunen...

Wij moeten zeer waakzaam blijven over de maatschappelijke relevantie van de methodieken !

Jacques Peeters

Deze tekst kwam tot stand in opdracht van de werkgroep 'Studie en onderzoek' van BeM.A. Met dank aan E. Van den Storme voor zijn bijdrage.

Bibliografie

- F. P. Biestek, *The casework relationship*, Chicago, 1957.
- G. de Bock, *De voortgezette opleiding in het maatschappelijk werk*, Nationale conferentie voor maatschappelijk werk, Gent, 1966.
- *Case work, supervisie en onderwijsmethode*, Dienst voor kindbescherming.
- A. Freud, *Das Ich und die Abwehrmechanismen*, Kindler, München, 1964.
- A. Garrett, *Gesprekstechniek, beginselen en methoden*, Sociale Academie, Amsterdam, 1952.
- B. Van Gent, *Over andragologie*, Boom - Meppel, Amsterdam, 1982.
- C. B. Germain, A. Hartmann, 'People and ideas in the history of social work practice', in *Social Casework*, June 1980.
- G. Hamilton, *Theorie en praktijk van het social casework*, Ploegsma, Amsterdam, 1952.
- J. F. de Jongh, *De opbouw van een beroepsopleiding : de Amsterdamse sociale academie van 1945 tot 1964*, Karthuizer cahiers, Amsterdam, 1974.
- M. Kamphuis, *Wat is social case-work*, Samsom, Alphen aan den Rijn, 1964.
- K. Kendall, 'A conceptual framework for the social work curriculum of tomorrow' in *Social service review*, March 1953.
- G. Leene en K. Steijger, *Als helpen je vak is...*, Samsom, Alphen aan den Rijn, 1982.
- Wayne McMillen, 'The first twenty-six years of the social service review' in *Social service review*, March 1953.
- H. Perlman, *Social casework*, Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1962.
- M. Pumphrey 'Lasting outmodel concepts in the caseworker's heritage', in *Social Casework*, May 1973.
- M. Richmond, *What is social case work ?*, Russell Sage foundation, Philadelphia, 1922.
- R. Roberts, en R. Nee, *Theorieën over social casework*, Van Loghum Slaterus, Deventer, 1975.
- D. Tilbury, *Casework in context*, Pergamon Press, Oxford, 1977.

Maatschappelijk werk en therapie : een sociologische visie

Wie formuleert het probleem ?

In een voorbereidende werkgroep die bestond uit maatschappelijk assistenten en leraars die verbonden zijn aan de opleidingen voor maatschappelijk assistenten wordt binnen een meer algemene discussie omtrent de identiteit van het maatschappelijk werk het vraagstuk 'maatschappelijk werk-therapie' geformuleerd. Wie daar blijkbaar een probleem ziet zitten weten we nu al, maar, wat ziet, hoopt, eventueel vermoedt of vreest men ? Wel, een vaak gehoorde bedenking is dat 'al te veel maatschappelijk assistenten de therapeutische toer opgaan'. Dit 'al te veel' wijst dan op een niet gewenste richting, moeilijk verzoenbaar met de identiteit van het maatschappelijk werk. Een andere vaak gehoorde bedenking is dat 'in deze tijd er voor maatschappelijk assistenten heel wat andere opdrachten liggen dan degene die met 'therapie' moeten worden aangepakt.'

Kortom, een tweetal elementen uit een allicht ruimere probleemgevoeligheid die ervan uitgaat dat maatschappelijk assistenten aan maatschappelijk werk doen en dat er daarnaast een soort optreden bestaat dat gevat kan worden onder de noemer 'therapie', een optreden waarnaar sommige werkers wat al te sterk zouden neigen.

Bij 1° en 3° jaarsstudenten van een sociale school (de laatste van de richting maatschappelijk werk) hebben we via bepaalde schaaltechnieken (semantische differentiatie + gerandomizeerde groepen) de betekenissen en opvattingen vergeleken die deze twee begrippen (maatschappelijk werk en therapie) voor deze studenten hebben. Volgende dimensies werden onderzocht : inschatten van de graad van deskundigheid, de maatschappelijke relevantie, de maatschappelijke waardering, de professionalisering en het geschatte effect. Samengevat constateren we het volgende.

Therapie wordt duidelijk als een moeilijker activiteit geëvalueerd dan maatschappelijk werk. Therapeuten verschijnen als deskundiger dan maatschappelijk werkers. Alhoewel men zowel therapie als maatschappelijk werk als sterk maatschappelijk relevante activiteiten evalueert, is het toch maar zo dat maatschappelijk werk nog relevanter is. Wat betreft maatschappelijke waardering menen deze studenten dat therapie sterker gewaardeerd wordt in onze samenleving dan maatschappelijk werk. Opvallend is wel dat het verschil in geschatte maatschappelijke waardering bij derdejaars groter is dan bij eerstejaars. Het geschatte effect is zowel bij eerste- als bij derdejaars groter bij therapie. Bij eerstejaars is het verschil echter zo klein dat we er weinig betekenis aan kunnen geven.

Derdejaarsstudenten (richting m.w.) beoordelen therapie globaal als effectiever dan maatschappelijk werk. Het verrast ons dan ook niet dat meer indicatoren van professionalisering (vrije beroepsuitoefening, betaling, deskundigheid, maatschappelijke waardering, verwetenschappelijkt optreden) in de opvatting van deze studenten sterker scoren bij therapie.

Hoe dit probleem benaderen ?

De dualistische titel (maatschappelijk werk én therapie) suggereert een relevante probleemstelling. Intuïtief voelen velen allicht verschillen en discussies aan, maar, gaat het hier om wezenlijk verschillen (eventueel tegenstellingen) of gaat het hier om gefingeerde verschillen, om een opgeklopte discussie ? Willen we systematisch tewerk gaan dan lijkt het noodzakelijk de gehanteerde termen omschreven worden. Wel is de kans dat heel reëel dat we in cirkelredeneringen terecht komen, a priori-stellingen innemen en de discussie laten verlopen binnen de grenzen die we zelf getrokken hebben. M.a.w. het omschrijven van deze termen kan niet gebeuren zonder dat dit gevolgen heeft voor de discussie. Wat kunnen we dan wel doen ? Wel, we kunnen dit vraagstuk vanuit een sociologisch perspectief benaderen. Ik zet de vraag 'welke termen moeten welke realiteit dekken' even tussen haakjes en vraag me in eerste instantie af wil (waarom) welke termen welke (gedefinieerde) realiteiten dekken ? Nog anders uitgedrukt, de discussie wordt 'vermaatschappelijkt'. In plaats van te zoeken naar mogelijke absolute onderscheidingen relateren we de gedefinieerde (en relatieve) onderscheidingen aan de positie van de instanties die hanteren.

Dit doen we dan aan de hand van twee modellen : een apartheidsmodel en een agogisch model.

Twee modellen

Een apartheidsmodel

In dit model is er sprake van een wezenlijk verschil tussen maatschappelijk werk en therapie. Afhankelijk van bepaalde cliënten en binnen bepaalde werksituaties echter raken ze mekaar en zijn er wel eens 'grensproblemen'. Het criterium van toepassing is dan in eerste instantie terug te vinden in de problematiek. In functie van de problematiek 'kiest' men dus voor therapie of voor maatschappelijk werk. Niet alleen wat de problematiek betreft waarop men zich richt, maar ook met betrekking tot andere elementen heeft men vooral aandacht voor verschillen. Verschillen in gehanteerde methoden, opleiding van werkers, professionele autonomie en status worden eveneens onderkend. Dit apartheidsmodel is historisch verklaarbaar. Maatschappelijk werk en therapie hebben zich immers voor een groot deel gescheiden ontwikkeld.

De kritiek op dit model ziet er als volgt uit.

In dit model gaat men ervan uit dat de aard van de problemen uiteindelijk bepalend zal zijn voor het optreden. Dit is in zoverre onjuist dat probleemsituaties zichzelf niet benoemen maar dat op een bepaalde manier gedefinieerd worden. Dit betekent dat referentiekader vanwaaruit men een problematiek benadert (medisch, psychiatrisch, juridisch vanuit maatschappelijk werk.

therapeutisch) bepalend is voor de omschrijving ervan en voor de strategie die men meent te moeten en te kunnen ontplooiën. Het hanteren van het criterium 'problematiek' is in die zin dubieus omdat, wat en hoe men iets als problematiek omschrijft een legitimatie inhoudt voor het gehanteerde referentiekader en het optreden dat daarmee gepaard gaat.

Dit apartheidsmodel laat zodoende twee benaderingswijzen zien (therapeutisch en maatschappelijk werk) die met mekaar wedijveren wat verklarende en probleemoplossende mogelijkheden betreft. De afloop van die wedijver zal in belangrijke mate worden bepaald door het niveau van professionalisering van beide deelnemers. Hieronder verstaan we dan de mate waarin maatschappelijk werk en therapie erin slagen hun respectieve visies op probleemsituaties te promoveren en hun acties (wettelijk) te laten beschermen.

Een agogisch model

Bouwkamp (1) geeft een indeling van methodische werkwijzen naar hulpverlening. Hij hanteert verschillende criteria maar toch is duidelijk dat voor hem 'hulpverlening' het ruime begrip is dat een werkterrein aanduidt en waarbinnen werksoorten, werkvormen en werkmethode kunnen worden afgebakend.

Centraal staat hier een agogisch model dat er van uitgaat dat er aan bewuste beïnvloeding gedaan wordt middels een relatie tussen een dienstverlenend systeem en een cliëntsysteem en dat de fundamentele kenmerken en principes eigenlijk dezelfde zijn in om het even welke werksoort, werkvorm en werkmethode.

Ook Wertenbroek (2) volgt deze redenering. Wel maakt hij een belangrijk onderscheid tussen agogische en medische hulp. Met

dat laatste bedoelt hij dan die activiteiten waarbij men zich tot een biologisch organisme richt en men ter hoogte van de hersenen ingrijpt om gedrag te veranderen.

Wanneer we tenslotte op zoek gaan naar kernkondities van helpen zoals die vanuit een 'therapeutische' denkwereld (3) maar ook vanuit een maatschappelijk werk-wereld geformuleerd worden, dan merken we opvallende gelijkenissen. Zowel verwachtingen naar de persoon van de werkers als naar de kwaliteit van de relatie vertonen opvallende gelijkenissen.

Toch is de verleidelijkheid van dit model soms al te groot. Het presenteert een soort agogische deskundigheid die voornamelijk de nadruk legt op het procesmatige in het werk. Gemakkelijk ontstaat dan het misverstand dat een agogische deskundigheid een paspoort is dat toegang verschaft tot alle mogelijke werkvelden en tot allerlei optredens en problematieken. Daarnaast is het ook wel verleidelijk omdat minder-geprofessionalizeerden zich in de onmiddellijke nabijheid van sterk geprofessionalizeerden bevinden. De kracht van dit model (karakteristieken van procesmatig werken) is dus meteen zijn zwakte.

Th. Hullebroeck

Noten

1. R. Bouwkamp, *Agologisch werkboek*, Nelissen, 1980, p. 337
2. M. Wertenbroek, *Grenzen en grensoverschrijdingen van de psychiatrie*, De Toorts, 1975, p. 63.
3. H. H. Strupp, *Over de basisingrediënten van de psychotherapie. Hulpverleners en veranderen*, Afl. 9, 1975.

Maatschappelijk werk en therapie : een standpunt

'Maatschappelijk werk en therapie', een probleemstelling of desgewenst een antipode die je vanuit verschillende invalshoeken kan benaderen.

Je kunt theoretisch een kwalitatieve vergelijking maken tussen therapie en maatschappelijk werk begeleiding, of het probleem sociologisch benaderen. Het is niet mijn uitgangspunt, ik wil hier praten vanuit mijn ervaring als maatschappelijk werker; geplaatst in een evolutie die ik nu zo'n vijftien jaar meemaak. Ik praat verder duidelijk vanuit mijn opinie wat maatschappelijk werk is, hoe het zou kunnen zijn en hoe het bepaald is door sociaal-ekonomische ontwikkelingen.

Mijn opleiding is nog gestart in de periode van het klassieke case-work. Toch zaten we toen op de kering, eind de jaren zestig. Kort nadien hebben we de explosie meegemaakt van allerlei vormen van agogisch handelen. In sterke mate heeft een vertechnisering en specialisering zich doorgezet, tal van 'methodieken' werden geïntroduceerd en met deze ontwikkeling kwam de vraag naar wat nu zo eigen is aan ons helpend handelen. Overigens is dit een fenomeen dat zich niet alleen bij onze beroepsgroep stelt.

Kort wil ik hier nog enkele krachtlijnen aangeven die mede deze ontwikkeling bepaald hebben :

- kontestatie van een patriarchaal konventioneel maatschappijmodel;
- kontestatie van het gebruik van een medisch model in de hulpverlening;
- het aanklagen van het konsoliderend effect van de hulpverlening; de nadruk werd gelegd op het niet waardenvrij zijn van de hulpverlening.

Gelijktijdig met het begin van deze evolutie heeft zich de democratizing in ons onderwijssysteem doorgezet, ook in onze sociale scholen. Wij hebben toen veel gekontesteerd en uiteraard was datgene wat niet gedoed werd voor ons het interessante, het juiste en het vooruitstrevende. Het is dan ook niet vreemd dat vele maatschappijcritici uit die periode enkele jaren nadien maatschappijbestendige therapeuten werden.

Indien ik in dit artikel over therapie praat dan moet men dit mede verstaan als een praten over de vertechnisering van onze methodiek.

Het maatschappelijk werk onderging vooral invloed van die stromingen die het individu decentreerden, verschillende technieken betreffende gezins- en systeembenaderingen vonden gretig aftrek. Deze benaderingen werden overgenomen uit andere disciplines en het eigen methodiekmodel, het case-work, raakte op de achtergrond. De therapeutizing heeft sindsdien steeds meer zijn invloed doen gelden in het maatschappelijk werk. Het werken in 'de diepte' geeft altijd wat meer status en gaf velen ook de indruk dat ze iets meer aan het probleem deden en niet

symptoombehandelend bezig waren zoals in het klassieke maatschappelijk werk.

Zeer tijdsgebonden is nu de tendens om kortdurend te behandelen. De gedragstherapieën en het taakgericht maatschappelijk werk maken opgang. In tijden van crisis moet men immers meer prestatiegericht werken, de middelen worden schaarser. Ook hoort men steeds meer vragen betref het aanleren van meer techniciteit, men moet iets kunnen, het moet grijpbaar en aantoonbaar zijn. Blijkbaar hebben we dit nu om ons als beroepsgroep te profileren.

Onafgezien van de therapievorm die geapprecieerd wordt, blijft de vraag of het uitvoeren van therapie verenigbaar is met het maatschappelijk werk. Voor het beantwoorden van deze vraag is het voor mij belangrijk taak, functie en rol van het maatschappelijk werk te bepalen. Historisch is de profilering het beroep gegroeid vanuit de nood een professioneel korps te hebben om duidelijke sociale problematieken aan te pakken. In te lande hoeven we maar te wijzen op het impakt van het vakbondswerk, in Nederland vindt het o.a. zijn oorsprong in bestrijden van de sociale woningnood. Kortom, een sociaal engagement ligt aan de basis en is eigen aan ons werk. De professionalizing heeft tot gevolg gehad dat de functie van maatschappelijk werker niet eenduidig meer is. Men zou volgende rollen en functies kunnen onderscheiden :

- de rol van 'enabler', diegene die begeleidt, mogelijk maakt waarbij enerzijds nog de nadruk kan worden gelegd op het edukatieve element of anderzijds het meer bevorderen van de persoonlijke groei met de divers mogelijke benaderingswijzer
- de rol van 'advokaat', belangenbehartiger en mede hieraan gekoppeld een informatieve functie;
- de rol van partizaan, vertaald in de solidariteitsfunctie, het strijden met en voor de cliënt;
- naast bovenstaande drie functies/rollen moeten we taken vermelden met een structureel breder karakter nl. het sociaal cultureel werk en het opbouwwerk dat afhankelijk van de ingesteldheid politiek radikaal of reformistisch kan werken;
- de taak van participatie aan, beïnvloeding en medebepaling sociale beleidsvoering.

Welke benaderingswijze men ook kiest, het maatschappelijk werk is steeds handelend in het spanningsveld individu-maatschappelijk. Polarizerend kunnen we steeds twee strekkingen terugvinden diegenen die structureel en politizerend werk voorstaan en anderen die het individueel helpen naar voren brengen. Blijkbaar zijn beide ook onverenigbaar in één functiebeeld, al zo wordt ons voorgehouden. Hoe dan ook, in beide benaderingen gaat het om het maatschappelijk duiden van problematieken en er enkel sprake van een niveauverschil.

Deze bedenking brengt me dan ook tot de konklusie dat het loskoppelen van taken van individuele hulpverlening en het meer politizerend werken een theoretisch aangebracht onderscheid is dat zijn intrede heeft gedaan met de

verwetenschappelijking van ons beroep. Hiermede bedoel ik dat het wetenschappelijk analytisch opsplitsen van de verschillende benaderingen van het probleemoplossen een werkwijze is die geen recht doet aan de functie van het maatschappelijk werk. Het werken op het snijpunt individu-maatschappij vergt een zeer uitgebreide kennis over de verschillende probleemvelden en een plaatsing van deze probleemvelden binnen de maatschappelijke kontekst. Gedragswetenschappen en meer in het bijzonder de psychologische wetenschappen hebben echter veelal geopereerd binnen bestaande maatschappelijke verhoudingen en normen. Niets was beter dan hulpverlening, een humanitaire bezigheid, los te koppelen van mogelijke structurele acties en ondersteuning. De verwetenschappelijking heeft uiteindelijk zijn beslag gekregen in de waardenvrijheid van de hulpverlening. In bovenstaande wil ik geen causaliteitsverbanden aantonen, wel dat een ontwikkeling gesitueerd wordt in zijn maatschappelijke kontekst en dat ik in mijn interpretaties daarmee rekening houd.

Tot besluit wil ik t.a.v. dit onderwerp stellen dat wij ons teveel geprostitueerd hebben aan het wetenschappelijk denken, wat specializaties in verschillende richtingen heeft opgeleverd, maar vergeten zijn dat het maatschappelijk werk een van oudsher gebundelde functie is van helpend en maatschappijveranderend bezig zijn.

Het 'demokratisch' casework is een methodiek die zeer sterk gekleurd is. Het democratische handelen van het casework heeft het mogelijk gemaakt dat humanistische psychologie en therapieën hun intrede hebben gedaan in het maatschappelijk werk en de verdere ontwikkeling ook vergaand gedomineerd hebben. Het is niet vreemd dat het casework en de verdere ontwikkelingen in methodiek sterk bepaald werden door Amerikaanse scholen, geenszins een waardenvrije benadering. Zelfs gezinstherapie, interaktionisme en systeemtheorieën die zo graag laten uitschijnen dat men verder kijkt dan het individu, zijn tenslotte zuiver individualistische psychologische benaderingen gebleven. Deze bedenking brengt me dicht bij de kern, nl. de tweespalt tussen therapie en maatschappelijk werk. Wat is het verschil tussen een maatschappelijk werker die humanistische, interaktionistische of andere therapievormen gebruikt en een therapeut die zich deze titel mag aanmeten en dezelfde methoden als uitgangspunt heeft. Meestal gaat het om een niveauverschil en vaak ook om een statusverschil. Enerzijds wil ik afstand nemen van het idee dat het loutere bezit van een bepaald diploma garandeert dat men een behandelingsrol ter dege kan vervullen, veeleer is dit gerelateerd aan de persoon. Anderzijds leidt men ons niet op tot latere therapeuten en ligt daar ook niet de essentie van onze maatschappelijke functie. Kortom, de aksentlegging op therapeutische vaardigheden is een verenging en verarming. Tevens heeft het een ondoorzichtigheid in de hand gewerkt en heeft de specialisering onze cliënten onmondiger gemaakt. Uiteraard moeten wij empathische gaven hebben en is ons werkinstrument veelal de taal, evenwel moet de subjektivering niet overheersen. Deze subjektivering heeft namelijk tot gevolg gehad dat wij normen en waarden, zoals bvb. de ontplooiing en de groei van de persoon, de zelfverwerkelijking, zonder nadenken hebben overgenomen van het therapeutiserend handelen. Of onze cliënten dat democratische aspekt wensen, zijn we volledig uit het oog verloren. Subjektivering is wel een doelstelling die de mogelijkheid geeft om onszelf te verwerklijken.

Op het moment dat we de klemtoon zijn gaan leggen op de immateriële hulpverlening, het psycho-socialiseren en psycho-somatizeren van de problematieken, moeten we

vaststellen dat het maatschappelijk werken een vergeten functie is geworden. De klemtoon op de gemotiveerdheid van cliënten en het dikwijls spastisch vasthouden aan eisen van zelfstandigheid en zelfredzaamheid, die een groot deel van ons cliënteel niet aankan, zijn typerend geworden voor de afstand tussen de hulpvrager en de hulpverlener. We hebben ons teveel gericht op projekten waar 'eer' aan te behalen viel, cliënten die ontwikkelingskansen hadden. Het verleent status om veranderingsprocessen in de persoonlijkheid van cliënten op onze rekening te schrijven en vaak is het de bedoeling zelf meer te groeien van onze begeleiding dan dat onze cliënt ervan groeit. Materiële hulpverlening, milieuschikking werd het mindere werk. Dit alles kunnen we ook terugvinden in de wijze waarop we ons beroep hiërarchizeren, de waarde die we toekennen aan een voortgezette opleiding en de mystiek die we rond supervisie weven. Ik weet dat bovenstaande ontwikkelingen werden geïnspireerd vanuit een afzet tegen het charitatieve handelen. Doch een methodisch handelen moet niet tegenover een intuïtief handelen worden gesteld alsof methodisch en geëngageerd handelen tegengestelden zouden zijn. Tevens heeft een institutionalisering in deze ontwikkeling zijn rol gespeeld. Zowel de instellingen werkzaam in het veld als de beroepsopleidingen, die te zeer het methodische aspekt van het individuele handelen hebben belicht, hebben een aandeel in de ontstane overprofessionalisering en specialisering. Mijns inziens is dit een erfenis die een zware wissel trekt op komende ontwikkelingen.

Het therapeutisch handelen, in de strikte zin van het behandelend helpen, is onverenigbaar met de functie en de eisen van het *maatschappelijk* werken en schaadt de beeldvorming van ons beroep.

Dit steunt vooral op de volgende bevindingen :

- therapeutisch werken houdt een verenging in, een verdieping betreffende bepaalde facetten en benaderingen, het bredere maatschappelijke kader verdwijnt noodgedwongen;
- therapeutisch handelen houdt altijd in meerdere of in mindere mate een autoriteitsrelatie in, men richt zich naar de visie van zijn behandelaar en wordt beter of slechter in de methodiek van de behandelaar. Tevens houdt dit in dat de afstand tussen cliënt en behandelaar groter wordt;
- het therapeutisch handelen maakt de cliënt onmondiger en afhankelijk van de behandelaar;
- therapie is maatschappij-aanpassend, de maatschappelijke betekenissen van problematieken gaan verloren;
- therapie is imperialistisch, problematizeert ongecontroleerd het individu in alle mogelijke levensdomeinen;
- de therapeutische relatie verhindert het vervullen van andere rollen die voortbouwen op een solidariteitsfunctie;
- als laatste, in de 'run' naar het therapeut zijn zullen wij steeds de mindere rol blijven vervullen, de klusjesmannen van psychologen en psychiaters.

Ik heb in bovenstaande mijn kritiek weergegeven t.a.v. de te enge binding tussen maatschappelijk werk en therapie, anders gesteld de kritiek t.a.v. overprofessionalisering, vertechnisering. Daaruit vloeit de vraag voort : wat dan wel ? Alleszins pleit ik niet voor het teruggrijpen naar een charitatief amateurisme. Tevens wil ik niet in vraag stellen dat een gedegen opleiding noodzakelijk is.

In mijn betoog komt naar voren dat ik de klemtoon leg op de maatschappelijke functies van ons beroep, het werken op het spanningsveld tussen individu en maatschappij. Ook het handelend optreden beklemtoon ik, doch ik wil mij hier niet

aansluiten bij de roep om meer taakgerichte benaderingswijzen. Het is niet omdat ik in voorgaande de mateloze groei van de subjektiviteit als referentiekader hekel dat ik akkoord ga met de reaktionaire roep om meer structuur, scholastischer taalgebruik enz.

Tot slot ben ik van mening dat onze sociale hogescholen een belangrijke rol hebben gespeeld in de overbeklemtoning van de subjektiviteit en aanverwante methodieken, wat logischerwijze uitgroeide naar verschillende therapievormen, specialisering. Ik denk dat zij de rol op zich moeten nemen de maatschappelijke functies van het beroep te beklemtonen en dat een duidelijk en minder diffuus taalgebruik beter de plaats kan afbakenen waar wij werkzaam horen te zijn. In tal van functies schieten wij momenteel tekort. Ik denk dat ik hier terecht kan wijzen op het feit dat wij als beroepsgroep wel regeringsmaatregelen kontesteren betreffende sociale politiek, maar hoe kunnen wij hier impact laten gelden? Ik denk dat de kennis en de vaardigheid ontbreekt en zeker de gemotiveerdheid ertoe. In samenhang hiermede wil ik wijzen op de sociale onderzoeksfunctie waar wij nog nergens staan, zelfs de eigen opleiding hebben we hoe langer hoe minder in de hand. Kijken we naar de organisatiegraad van onze collega's, dan is deze laag. Verder heeft een beroepsvereniging nooit daadwerkelijke slagkracht gehad, dit om weer zeer andere redenen. Tezeer hebben wijzelf neergekeken op ons basisdiploma, een specialisering of titel voortgezette opleiding verleende ons meer status. Velen oefenen hun maatschappelijke functie niet meer uit en kijken neer op het

'commune' maatschappelijk werk. Tevens laat onze geëngageerdheid dikwijls te wensen over na het innemen van vaste posities. Kortom, wij moeten leren om te gaan met de maatschappelijke kontekst waarin het individu geplaatst is. Tevens moeten we dit niet doen als technokraten die in opdracht werken van een bepaald systeem, onze maatschappelijke geëngageerdheid moet centraal staan in ons handelen. Wij hebben teveel geroofoobd in het vlak van het therapeutisch handelen en zien nu dat wij een beroep hebben dat zich heeft ontwikkeld als geëngageerde reactie op de dysfuncties van onze maatschappij.

Lode Van Hoye

Bibliografie

- Pierre Klaassen en Paul Meyer, 'Politisering van het Maatschappelijk Werk', in *Maatschappelijk Welzijn*, jaargang 24, april 1972.
- H. Van den Berg, *Sociologie van de hulpverlening*, Boom Meppel, 4de druk, 1971.
- Bruno-Paul De Roeck, *De harde kern van een zachte sector*, De Toorts Haarlem, 1982.
- P. Cleemput, 'Maatschappelijk werker in crisis', in *BeMA Kroniek*, nummer 1, jan/feb 1982.
- M. Bioeyaert en R. Laga, 'De kernfunctie van de Maatschappelijk Assistent', in *BeMA Kroniek*, nummer 3-4, 1982.
- P. Kuypers, 'De verloren jaren van Jan Blokker', in *Welzijnsweekblad*, nrs. 18-19, 1983.
- K. Geelen en F. de Boon-Van Duin, *Visies op hulp bij psycho-sociale problemen*, uitgave Instituut voor Sociaal-wetenschappelijk Onderzoek Katholieke Hogeschool Tilburg, februari 1983.

Identiteit van het maatschappelijk werk : methodische konsekwenties

Wie tot een maatschappelijk werker de vraag richt wat MW nu eigenlijk wel is, krijgt niet zelden een ontwijkend antwoord, waarin de 'uniciteit' van de hulpvrager als dekmantel fungeert voor de verwarring, waaraan de aangesprokene ten prooi is. Verwarring, dat is inderdaad het hoge woord, dat er zo vaak maar niet wil uitkomen. Verwarring over de eigenheid van het MW, dat zich weliswaar heeft uitgekristalliseerd tot een beroep, met bijhorend diploma, salariëring en status, maar intern sterk verdeeld is over taakstelling en methode. Die verdeeldheid lijkt begrijpelijk tegen de achtergrond van het zeer uiteenlopende, want vaak ingebouwde karakter van een uitgebreide reeks werkvelden, waarin de functie MW wisselende vormen aanneemt, mede afhankelijk van de invulling door en de taakverwachting van meer dominante disciplines of hiërarchisch meerderen. Maar toch, kunnen wij het ontbreken van een inhoudelijke identiteit volledig verklaren door institutionele verscheidenheid ?

Naast deze organisatorische faktor (1) zijn er andere factoren aan te geven. Het MW is, zoals wel meer disciplines, op de bevolking afgestuurd. Dit 'gestuurd zijn' is karakteristiek voor een beheersingsdenken, dat problemen en potentiële onrust bij voorbaat wil inkapselen in professionele formuleringen, procedures en standaard-oplossingen, die als hulpverlening te boek staan, maar in wezen een controlerende, disciplinerende functie hebben. (2)

Vervolgens is er de opleiding, voor wie de identiteit van het MW in de regel geen prioritaire beleids optie is in de uitbouw van een programma, noch in de personeelspolitiek. Deze drie factoren bepalen, in onderlinge samenhang, in grote mate de ruimte die overblijft voor de professionele maatschappelijk werker om zijn identiteit te ontwikkelen. Op deze eerste Vlaamse conferentie echter staat de methodiek centraal. Welk aandeel heeft en kan de methodiek hebben in de uitbouw van een eigen identiteit voor het MW ? Bij de beantwoording van deze vraag ga ik uit van twee veronderstellingen, schijnbaar evident, maar feitelijk betwist :

- MW is een beroep;
- als beroep onderscheidt MW zich van andere beroepen, als vormingswerk, personeelswerk e.a.

Identiteit via methodiek-analyse

De opleiding tot maatschappelijk werker is vooral een methodiekopleiding. De methodiek maakt de essentie van het beroep uit. Studenten wordt zelfs geleerd hun 'wat'- en 'waarom'-vragen op te schorten, belangrijk is 'hoe' zij omgaan met zichzelf, hun cliënt en diens problemen. De identiteit van het MW moet

bijgevolg afgeleid kunnen worden uit de methodiek. Welnu, voorzover de reeds geciteerde factoren ruimte laten voor eigen aksenten, is een *bang naar attitude-vorming* kenmerkend voor het MW-aanbod. Dit geldt zowel voor de therapeutisch georiënteerden als voor de 'aktivisten', voor wie bewustwording (= proces) belangrijker lijkt dan pragmatisch werken aan resultaat (= produkt).

De ideologische inspiratie moge dan verschillend zijn, voor beiden is de persoon van de cliënt 'target of change'. De bijscholing bevestigt deze oriëntatie : bijscholing in therapeutische zin scoort hoog, jobtraining laag. Een interessante vraag is of deze attitude-gerichtheid wel zo'n vrije keuze is : zij lijkt perfect inpasbaar in het reeds eerder genoemde beheersingsdenken. Wie bezig is met mensen, laat de structuren relatief ongemoeid... Ook in de opleiding is attitude-gerichtheid kenmerkend voor de methodiek. Zowel case-work, als gezinsbenadering, als groepswork, als opbouwwerk beklemtonen de groei-potentie van de persoon en het proces, waarin die groei tot stand moet worden gebracht (3). De invloed van de psycho-therapie is onmiskenbaar : eerst de psycho-analyse, later systeemdenken, behaviorisme, Gestalt enz. In de opleidingen worden de verschillen tussen MW-scholen onderling en psycho-therapeutische inspiraties graag beklemtoond. Ik zou integendeel de grote overeenkomst willen aantonen (4) : doel van verandering is steeds de persoon, al of niet in relatie tot belangrijke anderen en met abstraktie van het milieu. De methodiek van het MW gaat uit van een psychologisch mensbeeld, bovendien vaak onverantwoord optimistisch en naïef romantisch (5). Het is dan ook een cliché geworden te beweren dat door het blijven steken in persoonlijke en relationele formulering van problemen, MW haar predikaat 'maatschappelijk' niet waarmaakt.

Als al deze 'methodes' bijgevolg tot eenzelfde 'methodiek' behoren, waarin verschillen zij dan ? Het antwoord op deze vraag is verrassend eenvoudig : in de omvang van het cliëntensysteem ! Beginnende bij het case-work grijpt er telkens en personele schaalvergroting plaats, op grond waarvan de MW'er telkens met meer personen rekening moet houden. De methode gaat dus uit van de werker en niet van de problemen van de cliënt ! Deze schaalvergroting is m.i. inderdaad de belangrijkste discriminerende faktor tussen de methodes onderling. Vaak heb ik ervaren dat dit inzicht als de-mythologizerend en dus hard aankomt....

Nood aan een beroepsprofiel

De klassieke methodiekindeling voldoet niet. Alles op een hoop gooien, waartoe integrale pogingen vaak leiden, is evenmin een oplossing. Bovendien lijkt het MW-aanbod op gespannen voet te staan met de MW-vraag (6). De MW'er is eerder uit op attitudeverandering (= de lange weg), de hulpvrager verwacht

eerder concrete oplossingen in het hier en nu. Deze spanning wordt in het MW wel eens genegeerd. Dat is ook begrijpelijk, tegen de achtergrond van de opleiding in een welvaartsstaat, waarin een gunstige combinatie van voldoende werkgelegenheid en de beschikking over een min of meer sluitend net van sociale voorzieningen borg leek te staan voor een elementair levensniveau voor iedereen. Hulpverleners meenden dan ook zich minder te moeten richten op het individu, als onderwerp van maatschappelijk falen, maar eerder op het individu, dat faalt tegenover een redelijk funktionerende samenleving. Met deze hemelhoog optimistische maatschappijvisie stond MW trouwens niet alleen. Het hele welzijnswerk en -beleid was gericht op de ontwikkeling van welzijn bovenop het door iedereen verworven fundament van de welvaart. Het loskoppelen van deze begrippen is gebeurd in een bredere maatschappelijke kontekst, waarin de materiële overvloed deze ontkoppeling toeliet. De humanistische groei-gedachte leidde dan ook niet zelden tot organisatorische wildgroei. Naarmate echter de economische crisis een structurele dimensie krijgt, wordt duidelijk in welke mate het welzijnsbeleid maar ook het MW zich heeft vergalopperd. De vraag is aktueel in hoeverre dit appel vanuit de realiteit reeds is doorgedrongen tot MW als discipline. Vandaar de nood aan een beroepsprofiel eerder dan aan nieuwe methodes.

Uitgangspunt voor een dergelijk profiel is m.i. het situatiebegrip. In de praktijk van opleiding en werkveld werd dit situatiebegrip echter versmald tot de relationele kontekst in het gezin of binnen een primaire groep. Maar net zomin alles te herleiden is tot de persoon, is alles te herleiden tot de situatie. Niet alle situaties zijn immers hetzelfde. Onenigheid met de RVA over een uitkering is bepaald iets anders dan onenigheid tussen partners in een huwelijksrelatie. Van Lerberge (7) attendeert op het verschil tussen situatie en milieu. Milieu is het geheel van empirisch bepaalde objekten, is feitelijkheid, structurele gegevenheid. Situatie daarentegen is door de persoon bezield milieu, zingeving, doorleving van zijn milieu. Aldus herschept de persoon zijn objektief milieu in een subjektieve situatie. De diagnostische vertaling van dit onderscheid is gebeurd door Van Oudenhoven en De Pree in de drie niveaus van welzijn (8) :

1. het intra-persoonlijk niveau (individueel);
2. het inter-persoonlijk niveau (relationeel);
3. het maatschappelijk niveau (struktureel).

Deze abstrakte niveaus van welzijn zijn in elke problematiek aanwezig, ofschoon een probleem best op een welbepaald niveau kan ervaren worden. Feitenverzameling, diagnose en probleemoplossing zullen in de regel dan ook op de drie niveaus tegelijk en onderling interfererend dienen te gebeuren. Naargelang de specifieke kontekst van elk uniek probleemgeval of naargelang de fazering in de probleemoplossing, zal nu eens het ene, dan weer het andere niveau op de voorgrond treden en worden de andere niveaus tijdelijk achtergrond.

Een beroepsprofiel uitgaande van deze indeling heeft vele voordelen :

- De methodiek, die eruit volgt, gaat weg van de invalshoek van de werker (werken met 1 cliënt, met 2, met een groep) en sluit aan bij probleemgebieden, zoals door de cliënt ervaren. Daardoor is er een redelijke kans dat de hulpverlening dicht aansluit bij de vraag van de cliënt.
- De maatschappelijke dimensie wordt opgenomen in de diagnose. De onderlinge interferentie echter beperkt het risico van overdrijving in therapeutische of in aktivistische zin. De polarizatie wordt aldus doorbroken door ogenschijnlijk strijdige visies te reduceren tot aspecten van eenzelfde werkelijkheid en deze aspektuele benaderingen vervolgens te integreren in een

eenheidsvisie, waarin ze elkaar noodzakelijk en afwisselend aanvullen.

- Kennisinhouden, houdingen en vaardigheden kunnen worden ontwikkeld specifiek voor elk niveau van welzijn, maar in het besef dat zij slechts aspektueel zijn en aanvulling op de andere niveaus behoeven.

Een beroepsprofiel, dat uitgaat van dit diagnostisch axioma, leidt automatisch tot twee kernfuncties en twee professionele rollen. De kernfuncties zijn : enerzijds een *informatie- en adviesfunctie*, anderzijds een functie *procesmatige begeleiding*. Gegeven de samenhang van de drie niveaus mogen deze functies niet van elkaar worden ontkoppeld, zoals in Nederland is gebeurd in de afsplitsingen sociaal raadsman en de zogenaamd echte maatschappelijk werker. Fundamenteel is het inzicht dat info en advies ook om begeleiding vraagt en dat in procesmatige hulpverlening info- en adviesmomenten opduiken. De kernfuncties horen dus onlosmakelijk samen. Een dergelijk inzicht opent bovendien perspectieven : wanneer de OCMW-maatschappelijk werker ook aandacht besteedt aan begeleiding en de CGGZ-maatschappelijk werker zich ook de info en adviesfunctie aantrekt, zouden beiden wel eens vrij dicht bij hetzelfde, generieke MW kunnen staan. Dat lijkt mij voor de identiteit van het MW niet onbelangrijk. Een dergelijk verstrengeld optreden van de twee kernfuncties geeft vervolgens aanleiding tot twee mogelijke professionele rollen : een rol als *intake-agent* en een rol als *eerstelijnsbehandelaar*. De rol van intake-agent vloeit voort uit de holistische, niet-disciplinaire benadering van de twee kernfuncties : de MWerker zou als centrale intaker een gewaardeerde plaats kunnen krijgen in tal van diensten : mutualiteiten, ziekenhuizen, multi-disciplinaire teams, enz. Een nadeel van deze rol, voorzover MWerkers hem voor lief willen nemen wegens een te vermoeden (overigens onterechte) statusverlaging, is de afhankelijkheid van wetgevende initiatieven om deze rol te onderbouwen en de weerstand van andere disciplines. De tweede rol is een behandlingsrol. De MWerker behandelt zijn cliënten vanuit de niet-specialistische eerstelijnsmentaliteit, of hij nu werkzaam is in de eerste, tweede of derde lijn. Altijd heeft hij aandacht voor persoon, situatie en milieu. Dat is een opstelling, die in de tweede en derde lijn door geen enkele andere discipline gedeeld wordt en daarop kan dus eigen identiteit ook binnen multi-disciplinaire teams gestalte krijgen.

Methodische konsekwenties

Aanvaarding van de drie niveaus van welzijn als uitgangspunt voor de methodiek impliceert dat aspektuele methodes worden ontwikkeld op elk niveau van welzijn. Op het maatschappelijk niveau van welzijn bijvoorbeeld behoud ik drie functies (9) : *belangenbehartiging*, *signaalfunctie* en *sociale aktie*.

Deze drie functies - explicitering van de *kernfunctie* info en advies - gaan uit van enkele methodische vooronderstellingen :

- De samenleving is geen harmonisch geheel, waarin het voorkomt dat mensen tijdelijk disfunktioneren. Belangentegenstellingen zijn een natuurlijk gegeven. Zij impliceren macht en machtsrelaties. MWerkers moeten macht positief kunnen aanwenden ten bate van hun cliënten.
- Doel van verandering is niet de persoon, maar de samenleving in haar substrukturen, waarin mensen vastlopen. Het klassieke MW werkt hoofdzakelijk met de cliënt. Deze methode werkt voor met maatschappelijke substrukturen. De MWerker treedt namen zijn cliënt op als makelaar, bemiddelaar of advocaat van diens belangen. Zelfwerkzaamheid is wenselijk, maar geen heilig

principe, want streven naar resultaat staat voorop. Wel moet worden getracht de cliënt maatschappelijke vaardigheden aan te leren : er moet dus noodzakelijk ook aansluiting worden gezocht met niveaus 1 en 2.

- MW werkt binnen-institutioneel. De klassieke fout van maatschappij-critici is zich afzetten tegen de samenleving en zich terugtrekken op een eiland van alternativiteit, waardoor zij, onverwacht en zeker niet zo bedoeld, in het gezelschap van hun therapeutische tegenvoetters verzeilen. Deze methode volgt de lange weg doorheen de instellingen in plaats van tegen die instellingen. Het is een methode van modelbouw, die vermoedelijk meer effect sorteert dan ideologisch bewogen tegen de samenleving te hoop te lopen.

- MW is een ambacht. Om de belangen van de cliënt te kunnen behartigen moet de werker over een arsenaal van kundigheden beschikken :

1. Kennis van hulpbronnen, van onbenutte mogelijkheden binnen bestaande hulpbronnen, van de sociale kaart, basiswetgeving, elementaire juridische spelregels, m.a.w. op dit niveau niet zozeer zelfkennis, maar maatschappelijke kennis.
2. Houding : een attitude van gezond wantrouwen tegenover maatschappelijke subsystemen als aanvulling op een vertrouwensrelatie naar de hulpvrager.
3. Vaardigheden : heersende spelregels ontrafelen en zelf toepassen, aan modelbouw doen, meer concreet via :
positioning-technieken, juiste medium-keuze, diverse modellen van onderhandelen, verkoopstrategieën om de belangen van je cliënt 'verkoch' te krijgen enz., kortom : durven en kunnen aansluiten bij een marketingstrategie.

Konklusies

Maatschappelijk werk is per definitie eerstelijnswork, in welke lijn je ook werkzaam bent. De drie niveaus van welzijn vergen specifieke kennisinhouden, houdingen en vaardigheden, zoals de invuloefening op het maatschappelijk niveau heeft laten zien. Belangenbehartiging is een aparte deskundigheid, die niet kan worden verkregen via een assertiviteitsstraining - welke gedachte op zich reeds wijst op een psychologische visie tegenover een maatschappelijke problematiek. MWerkers moeten bijgevolg te allen tijde ogenschijnlijk strijdige attitudes en vaardigheden kunnen ontplooiën : je moet tegelijk empatisch kunnen zijn en hard kunnen onderhandelen. Deze ogenschijnlijke tegenspraak moet ons niet verontrusten : zij is het leven zelf. Mensen handelen niet of uit behoeften of uit macht, zijn niet of te

vertrouwen of te wantrouwen. Al deze posities zijn wisselend aanwezig en moeten wij dus ook wisselend kunnen hanteren. De hier ontwikkelde methodiekopvatting sluit aan bij een technisch-professioneel-ambachtelijk model, maar integreert zowel therapeutische als politizerende aspecten, zonder nochtans te vervallen in therapeutisering of aktivisme.

Het hier geschetste beroepsprofiel inclusief methodiek kan waarschijnlijk een heel eind tegemoet komen aan de vraag van de cliënt, aan de behoefte aan een eigen identiteit zonder opgeklopte polarisaties, aan de druk van doelmatigheid vanuit de samenleving, aan de nood tot profilering van het beroep tegenover menswetenschappers en zelfs aan de economische crisis, die ons cliënteel in de wurggreep houdt. Door deze bijzondere vorm van niet-disciplinair handelen ontstaat op die manier een handelingspecialisme, dat, in een gewijzigde betekenis, toch een discipline wordt : maatschappelijk werk.

Herman Van Dooren

Noten

1. Naast de reeds genoemde organisatorische factoren moet zeker de verzuiling en de verkoepeling worden vernoemd. De rationaliteit van de organisatie heeft voorrang op de rationaliteit van het beroep. Het wordt dan ook vaak minder relevant gevonden nog te ijveren voor de identiteit van het beroep.
2. Zie in dit verband o.a. : Bentham, uitgelegd in H. Achterhuis, *De Markt van welzijn en geluk*, Ambo, Baarn, 1979, hoofdstuk 9. Zie ook : F. Florin, 'Het beroepsbeeld van het maatschappelijk werk', in *Marge* (maand en jaar onbekend).
3. Ook het opbouwwerk beklemtoont in zijn edukatieve variant (Ross, Van Tienen/Zwanikken) de groei-potentie van mensen en gemeenschappen en het proces, waarin die groei tot stand kan komen. De emancipatieve tegenvoeter (Freire) anderzijds zet zich af tegen dit integratieve model, maar, in de radicale afwijzing van de samenleving, sluit men zich op in basis-groepen, wat een democratische term is voor bezig zijn vooral met jezelf. Interessant in dit verband : M. Vanderstukken en D. Sansen, *Opvattingen over opbouwwerk in Vlaanderen*, tesis KUL 1982.
4. In tegenstelling tot : J. M. Cossey, 'Hulpverleningsmodellen en hun konsekwentie op het vlak van samenwerking en opleiding' in *TSW*, nr. 6, 1979, p. 207-222.
5. Zie : A. J. Nijk, *De mythe van de zelfontplooiing*, Boom, Meppel, 1978, p. 186.
6. Zie : H. Van Dooren, *De identiteit van het MW*, interne nota H.I.M.W. Antwerpen, februari 1983.
7. M. Van Lerberge, 'Persoon en maatschappij : een onoverkomelijke paradox?', in *TSW*, nr. 3, 1976, p. 101 e.v.
8. J. Van Oudenhoven en W. A. de Pree, 'Welzijnswork en Welzijnstheorie', in *Intermediair* (Nederl.), 6.12.1974, p. 37-41.
9. Zeer summiere samenvatting van : H. Van Dooren, *Kursus Struktureel Maatschappelijk Werk*, H.I.M.W. Antwerpen.

Maatschappelijk werk : een integrale benadering ?

Bij wijze van instap : noch ikzelf noch de kollega's die mee tekenen voor deze inleiding zijn methodenfreaks. Wel hebben en zoeken we, ieder op onze eigen manier, veelvuldig en veelsoortig contact met de werkelijkheid van het maatschappelijk werk van vandaag. Samen met enkele andere kollega's hebben we in de loop der jaren deze integrale benadering in de opleiding ingevoerd; we werken ze verder uit, herzien, sturen bij. We zijn daarmee nog voortdurend bezig. Het bouwsel is duidelijk niet (nooit !) af. We leggen u vandaag voor waar we staan. Misschien herkennen sommigen enkele of vele elementen uit hun eigen benadering. Even waarschijnlijk is het dat anderen zich hierin helemaal niet herkennen, zich er misschien zelfs aan ergeren. Wij zijn tevreden als er impulsen van uit gaan die verder helpen op weg naar een benadering waaruit de eigen identiteit van het maatschappelijk werk gaat spreken. In het bestek van deze korte inleiding gaan we niet teveel nuances aanbrengen. We beperken ons tot grote lijnen.

Een kort woord over onze mensvisie. Van oudsher is het maatschappelijk werk bezig met en voor concrete mensen. Deze zijn begin- en eindpunt van het maatschappelijk werk. Nog altijd is het gangbaar in onze cultuur om het individu als het concrete te aanzien. In onze visie is het individu evenwel een abstraktie. Konkreet is niet het individu maar de mens-in-zijn-maatschappelijke-situatie. Mensen zijn van nature maatschappelijk : hun eigenste manier van waarnemen, betekenisgeven, denken, handelen ... is tot en met resultaat van hun autonoom wezen en hun maatschappelijk ingebed zijn in de kontekst van milieu en maatschappij. Ik kan dus geen mens echt begrijpen als ik abstraktie maak van deze maatschappelijke kontekst.

Maatschappelijk-werkcontacten kunnen op vele wijzen tot stand komen. Een persoon of een bestaande groep nemen zelf het initiatief. Of de maatschappelijk werker richt zich tot een bepaalde persoon, een groep of een categorie en doet hun een aanbod. Hij kan dit doen uit eigen beweging of omdat het namens een of andere instantie moet (gedwongen contact). De wijze waarop het contact begint kan erg belastend zijn voor het verdere verloop van het contact maar het is o.i. in eerste instantie niet bepalend voor een maatschappelijk-werk benadering. Bepalend is voor ons of we vertrekken vanuit de concrete werkelijkheid : zowel de betreffende mensen als de maatschappelijk werker binnen hun maatschappelijke situatie. Hoe kunnen we aan deze werkelijkheid recht doen in onze benadering ? Voor ons is het onderhand duidelijk dat dit slechts kan door een integrale benadering, een benadering die rekening houdt met de integrale werkelijkheid van zowel de betreffende mensen als de maatschappelijk werker. Alle benaderingen zijn terug te voeren tot drie grondfazen : analyse of exploratie van de uitgangssituatie, doelbepaling, en actie of handelen om het doel te verwezenlijken. Ook in deze integrale benadering volgen wij deze drie fazen.

Faze 1 : exploratie van de uitgangssituatie

De werkelijkheid integraal benaderen betekent in deze faze :
a. Dat de maatschappelijk werker met de betrokken mens (en) hun uitgangssituatie zodanig en in die mate gaat exploreren dat ze aan het einde van deze faze kunnen komen tot een specifiek en konkreet antwoord op de vragen :

- Wie heeft welke vraag/probleem/behoefte m.b.t. wie/wat ?
- Wie/wat maakt dat deze vraag/probleem/behoefte onbevredigd blijft ?

Hiervoor hebben we nood aan een duidelijke *handelingsstructuur*. We hebben deze, mits aanpassing, ontleend aan de Temagecentreerde Interaktie. Een van de werkhypotesen in dit systeem is dat de persoon (de IK-pool), de interaktie (de WIJ-pool), de hele kontekst (de GLOBE-pool) en de taak, de opgave, het thema waarmee we bezig zijn (HET-pool) even belangrijk zijn. Elke levenssituatie wordt begrepen als een IK-WIJ-GLOBE-HET konstellatie. Hieruit hebben we een handelingsstructuur gehaald, die ons toelaat elke uitgangssituatie grondig en niet-reducerend te exploreren.

We bekijken dus vanuit het referentiekader van de betrokken mens(en) en met hem/hen de uitgangssituatie

- Op het niveau van de IK-pool : wat maken zij mee ? Welke betekenis geven zij daaraan ? Tot welk gedrag/reaktie geeft dit aanleiding ?
 - Op het niveau van de WIJ-pool : (de betekenisvolle anderen van de IK-figuur) : Wat zeggen/doen zij wel/niet ? Welke betekenis geeft de IK-figuur hieraan ? Hoe reageert de IK-figuur hierop ?
 - Op het niveau van de Kontekst-pool : de materiële situatie (huisvesting, finances...); de instellingen/diensten waarmee deze mensen contact nemen of die zich met hen bezig houden; de sociaal-ekonomische aspecten (werk(loosheids)situatie...); de sociaal-politieke aspecten (rechtspositie in een hoog-bureaokratisch systeem...); sociaal-kulturele aspecten (waarden, zingevingen, rolopvattingen...).
- Wat ondervinden zij van deze kontekst ? Welke betekenis geven zij hieraan ? Hoe gaan zij er mee om ?
- Tenslotte loopt dit hele exploratiegebeuren uit op het benoemen, konkreet en specifiek, van door de betrokken mens(en) uitdrukkelijk *erkende vragen/problemen/behoeften*.

b. Dat de maatschappelijk werker via dezelfde handelingsstructuur ook het eigen IK-in-deze maatschappelijk-werk-situatie exploreert.

Want bij elk maatschappelijk-werkcontact wordt de maatschappelijk werker gekonfronteerd met zichzelf.

Deze exploratie loopt uit op :

- Vragen/problemen/behoeften die de M.W. onderkent in de situatie van de betrokken mens(en) : ofwel zijn het dezelfde als aan de kant van deze mensen; ofwel erkennen zij ze als de hunne wanneer de M.W. ze onder hun aandacht brengt; ofwel zijn het vragen/problemen/behoeften die de mensen niet, de werker wel onderkent : hij kan ze niet toeschrijven aan de mensen !
- Vragen/problemen/behoeften van de M.W. waarvan hij zich bewust wordt in konfrontatie met deze mensen : het gaat om de

eigen problemen in het functioneren als maatschappelijk werker, in het persoonlijk leven. Om hierin verder inzicht te krijgen en de eigen vorming bij te werken kunnen werkbespreking en intervisie een stevige en ook onontbeerlijke ondersteuning betekenen.

Integrale benadering betekent dus dat wij elke uitgangssituatie zowel wat de betrokken mensen als de maatschappelijk werker betreft bekijken op de ik-wij-kontekst-polen om te komen tot het benoemen van de juiste vragen/problemen/behoefte voor de juiste personen.

Dergelijke integrale exploratie dient o.i. altijd te gebeuren. Ze moet grondig zijn maar hoeft niet per se lang te duren. Zowel met afzonderlijke personen als met een groep is dit in een tot twee bijeenkomsten rond te krijgen.

Faze 2 : doelen en kontraktering

Het is mogelijk voor elk van de geformuleerde problemen/vragen/behoefte op elk van de polen en ook voor elk van de betrokkenen doelen te formuleren.

- welke doelen *wensen* de betrokken mensen ? En op welke pool zitten die ?
- welke doelen wenst de maatschappelijk werker ? Het ligt in deze faze iets ingewikkelder aan de kant van de maatschappelijk werker. Deze kan o.i. geen doelen gaan formuleren die rechtstreeks de persoon of zijn milieu betreffen : dat zou betekenen werken aan door de betrokkene niet erkende problemen/behoefte/vragen. Ook belangenbehartiging voor concrete personen kan o.i. niet zonder dat de persoon zelf hiervan op de hoogte is en ermee instemt. Wel kan de werker doelen formuleren voor problemen op de kontekst-pool : doelen waaraan hij zelf wil gaan werken, zij het niet met deze mensen. Ook kan hij doelen formuleren voor zichzelf ten gerieve van verdere uitwerking in o.a. werkbespreking en intervisie. Kontraktering : een uitdrukkelijke overeenkomst tussen maatschappelijk werker en de betrokken mens(en) omtrent
 - Aan welke doelen willen zij werken ? In welke volgorde ?
 - Hoe willen ze dat doen (minstens in grote lijnen) ?
 - Voor hoeveel tijd en tot wanneer engageren zij zich t.o.v. elkaar ?

Pas op dit ogenblik heeft het o.i. zin te spreken van 'kliënten' of 'deelnemers' : als mensen inzicht en doorzicht hebben in hun situatie en weten waar zij met hun situatie naartoe willen, kunnen zij zich bewust engageren om ook te gaan handelen naar de door hen gewenste doelen toe.

In middens van maatschappelijk werkers leven nogal wat weerstanden tegen een zo uitdrukkelijke overeenkomst en tegen het bij voorkeur zelfs op papier te zetten ervan. Toch is dit o.i. belangrijk, o.a. om te voorkomen dat maatschappelijk werkers gaan werken over de hoofden van mensen heen, voor hun bestwil, of aan doelen die niet die van de betrokken mensen zijn. Bovendien heeft het iets te maken met identiteit : wie weet wat hij met mensen wil doen en van waaruit, wil daarover ook best open onderhandelen.

Faze 3 : het handelen of aktie naar het doel toe

Om het handelen naar het doel toe is het uiteindelijk allemaal begonnen. Dit is de faze waarin methoden, modellen hun plaats krijgen. Het zijn middelen, wegen waarlangs het doel te bereiken is (grieks : meth-odos). Zoals alle middelen zijn ze maar

te kiezen in functie van de uitgangssituatie en van de gewenste doelen. De keuze van methoden, modellen kan o.i. niet vooraf en los van de konkrete werkelijkheid want dan krijg je gegarandeerd verwarring doel-middel : de werkelijkheid is niet langer bepalend voor de keuze van het middel, wel is de gekozen methode/model bepalend voor de werkelijkheid. De mensen moeten nu geschikt zijn voor de methode ! Voor ons is de kernvraag : welke methode, welk model helpt deze mensen het best om te komen waar zij willen zijn ?

Integrale exploratie en adequate doelformuleringen op elke pool maken ons bewust dat heel wat situaties vragen om én helpen én vormen én opbouwen van een niet-vervreemdende samenleving én beïnvloeden van beleid (van de instelling, plaatselijk, regio, landelijk). Je helpt mensen immers niet als je ze niet ook de inzichten en de vaardigheden overdraagt. Je kan vrouwen een betere opleiding bezorgen, je kan achtergehouden groepen leren lezen en schrijven maar ze blijven achtergesteld. Je kan ze in sociale woningen onderbrengen, deze achtergehouden mensen, maar ze blijven ook daar buiten de samenleving. En dus is er ook opbouwen nodig van een samenleving waarin ze wel worden opgenomen. En in functie van die samenlevingsopbouw moet je telkens weer alle vormen van beleid konfronteren met de uitwerking van hun beleidsmaatregelen voor de bewoners, voor de burgers.

Er is een ruim gamma beschikbaar van methoden, modellen die gericht zijn op respectievelijk helpen, vormen, opbouwwerk, beleidsbeïnvloeding. Vele zijn niet allereerst voor het maatschappelijk werk ontworpen. Dat levert wel eens moeilijkheden op bij toepassing in het maatschappelijk werk. Ze worden dikwijls gepresenteerd en verdedigd als alleenzalmakend. Voor ons is evenwel geen enkele methode of model heilig. Wel denken we dat sommige meer dan andere passen binnen maatschappelijk werk. Voor ons is het duidelijk dat de werkelijkheid van het maatschappelijk werk vraagt om methoden en modellen voor zowel helpen als vormen als opbouwen als beleidsbeïnvloeden. Derhalve zouden tot de basisuitrusting van de maatschappelijk werker methoden en modellen moeten behoren die geschikt zijn voor de maatschappelijk-werk-praktijk.

Het is onze overtuiging dat mensen op termijn die vier genoemde functies (opnieuw) voor elkaar dienen waar te maken. We zijn ook overtuigd dat mensen dat kunnen als het kleinschalig blijft. En we ondersteunen derhalve elke aktie die op sociaal-ekonomisch, sociaal-politiek en sociaal-kultureel gebied leven en samenleven terug in het beheer en de verantwoordelijkheid van mensen brengt.

Maar kleinschaligheid is, zeker in ons maatschappelijk bestel, niet het nec plus ultra voor alle problemen. De stroming naar verdere schaalvergroting met alle daarmee samenhangende problemen is voorlopig nog groter dan die naar kleinschaligheid. En dus blijft maatschappelijk werk nodig :

- Om mensen te helpen bij en uit te rusten voor het zelf waarmaken van de functies van helpen-vormen-samenleving opbouwen – beleidbeïnvloeden op kleinschalig, overzichtelijk vlak;
 - Om met mensen en als beroepsgroep aktie te voeren naar beleidsinstanties toe om onze samenleving, de kleine en de grote, in haar structuren en organisatie voortdurend te richten op mensen.
- De moeilijkheid om deze vier functies integraal te houden, ook in de aktiefaze, is groot.

Het begint al in de opleiding waar de indeling in opties ten dele op een fragmentaire aanpak is gebouwd. Helpen is dan voor de optie maatschappelijk werk, die dan bovendien nog individueel maatschappelijk werk heet. Waar blijf je dan met helpen én vormen? Waar blijf je dan met helpen via groep enz.?

Vormen en opbouwen is voor de optie socio-kultureel werk. Waar blijf je dan met buurtwerk waarin de vier functies voortdurend samen nodig zijn? En ga zo maar door.

Het gaat verder in de benamingen die we gebruiken: individueel m.w., groepsmaatschappelijk werk; terwijl er toch enkel maar een goede (of slechte) maatschappelijk werkbenadering is, die soms met individuele mensen soms met groepen van mensen werkt. Of we spreken van justitieel, medisch, psychiatrisch...

maatschappelijk werk: alsof het ook hier niet gaat om goed maatschappelijk werk maar dat als kontekst het justitiële, medische psychiatrische kader heeft, dat behoort bij de uitgangssituatie en daar om exploratie vraagt: maar het verandert de maatschappelijk werkbenadering niet.

Tenslotte zit het hem vooral in de wijze waarop welzijnsland is georganiseerd: ieder zijn functie, zijn segment...

Het is zo versnipperd dat de gebruiker ervan door de bomen al lang het bos niet meer ziet. En toch gaat het hem om het bos, om het integrale, om hem- en henzelf.

Een integrale aanpak

Het is wel duidelijk dat wij voor het maatschappelijk werk kiezen voor een integrale aanpak omdat de mensen, waarmee het maatschappelijk werk werkt, daarbij het meest gebaat zijn.

Dat lukt ook vrij goed in de exploratie- en doelfase. Het wordt veel moeilijker om integraal te blijven werken in de aktiefase. Toch is het vanuit de werkelijkheid ook daar voor ons nodig. Er kunnen werkverdelingen zijn, de functies kunnen in tijd uit elkaar gaan liggen maar ze moeten op elkaar afgestemd blijven en in relatie met de uitgangssituatie. Elke stap in die richting, hoe klein ook, is voor ons een goede stap. In dat perspectief eindigen we deze inleiding met enkele wenselijkheden.

M.b.t. de identiteit van het maatschappelijk werk

De maatschappelijk werker kan via deze integrale benadering aan mensen duidelijk maken wat hij wel/niet te bieden heeft, wat ze te wachten staat als ze met hem aan iets gaan werken. Het maatschappelijk werk kan ook aan het beleid duidelijk maken wat het precies doet.

M.b.t. opleiding

Voor ons is het nodig de opleiding zo uit te bouwen dat ze studenten vertrouwd maakt met een integrale benadering, te weten: grondige exploratie van uitgangssituaties; formuleren van adequate doelen op elke pool; voor de aktiefase: basismethoden helpen, vormen, opbouwwerk, beleidsbeïnvloeding, die vrij breed bruikbaar zijn een geschikt voor het maatschappelijk werk.

M.b.t. voortgezette opleiding maatschappelijk werk

Ze zouden, meer dan tot nu toe, gericht moeten zijn op uitdiepen en bestuderen van de integratie van aspecten van helpen-vormen-opbouwen-beleidsbeïnvloeden.

De basisopleiding zou voor vele maatschappelijk werkers moeten kunnen worden aangevuld met dergelijke voortgezette opleiding. Een idee: wat te denken van het invoeren van een soort 'sabbatjaar'? Een werker zou na een aantal jaren werken half- of

heeltijds vrijgesteld worden om dergelijke V.O. te volgen. Ondertussen zou zijn werk kunnen worden gedaan door een afgestudeerde die nog geen werk heeft gevonden.

M.b.t. de verhouding eerste-tweede-derde lijn

- O.i. kan de eerste lijn niet anders dan integraal werken;

- *specialisatie* kan voor ons pas in de tweede of derde lijn.

Een gespecialiseerde benadering wordt ingeschakeld voor het werken aan een duidelijk afgelijnd segment uit een totaalsituatie en hoort dus thuis in de aktiefase. Dit veronderstelt dat deze gespecialiseerde benadering in denken en handelen zichzelf blijft kaderen binnen de integrale benadering, dus binnen het kader van een goed begrepen verwijzing. Terugkoppeling naar de verwijzende eerste lijn moet dus vanzelfsprekend zijn voor werkers in tweede of derde lijn.

M.b.t. de huidige organisatie van welzijnsland

Vanuit een integrale benadering moet je ook hierover wat zeggen.

De huidige organisatie van de welzijnsvoorzieningen staat in menig opzicht haaks op de vereisten van het leven en op de belangen van de mensen waarvoor het zegt te bestaan: ze rukt voortdurend uit elkaar wat bij elkaar hoort, deelt op en in, fragmenteert, specialiseert...

Welzijnsvoorzieningen zijn middel, structuren ten dienste van het leven en de belangen van mensen. Maar het middel is niet weinige keren tot een probleemfactor van eerste orde geworden en dient heel andere belangen. Vraag dat maar eens na bij de mensen die dertien werkers in een dozijn over de vloer krijgen. Of aan werkers op CGG, JAC en dergelijke die uit diverse ministeries gesubsidieerd worden (met alles wat daarbij aan rompslomp komt kijken).

We denken dat het hele bouwwerk vanuit de doel-middel verhouding aan herziening toe is.

Maar hier botsen zoveel grote en kleine, zoveel privé- en kollektieve belangen...

Toch zijn er aanzetten om ook hier integraler te gaan werken. We denken o.a. aan sommige buurtwerken, aan sommige thuisverzorgingsdiensten, aan sommige vormen van plaatselijk welzijnsoverleg.

Het hele 'konstrukt' ineens op mensenmaat snijden zal alsnog een vrome wens blijven. Maar wat belet ons om op kleine schaal integraler maatschappelijk werk te gaan bedrijven?

Een tweetal ideeën:

- In de OCMW-wetgeving staat de koördinatiefunctie ingeschreven. Wie neemt initiatief om ze van papier naar de werkelijkheid te brengen? Bijvoorbeeld rond concrete uitgangssituaties in de gemeente?

- Wie neemt initiatief om, waar x-aantal werkers zich met een persoon of gezin inlaten, te overleggen en af te spreken wie nu met deze persoon, met dit gezin gaat verder werken en hoe de anderen daarbij kunnen ondersteunen?

Het zijn maar kleine stappen. En de revolutie in welzijnsland is het niet. Maar het is een stap naar integraler benadering van mensen-in-hun-maatschappelijke situatie. Wie er moeite mee heeft dat de stapjes zo klein zijn, kan misschien overwegen wat Paracelsus in zijn tijd zei: 'Een ieder die zich verbeeldt, dat alle vruchten terzelfdertijd tot rijping komen als de aardbeien, weet niets van druiven.'

Gie Boven
Louis De Groof
Chris Geens

Identiteit van het maatschappelijk werk en signaalfunctie

De magie van het koperen plaatje ...

Onlangs nog was er in het BeMA-tijdschrift sprake van de zelfstandige welzijnswerker, die een naambord met spreekuren aan de voordeur hangt en geduldig zit te wachten in een cleane spreekkamer om - tegen een zacht prijsje - de welzijnsbehoefte van de cliënt met deskundige technieken te lijf te gaan.

De magische kracht van de maatschappelijk o zo gewaardeerde harde professional slaagt er blijkbaar in om professioneel (on)zekere welzijnswerkers te hypnotiseren.

Onafgezien van de maatschappelijke haalbaarheid om langs deze weg een stuk professionele houding van het welzijnswerk na te streven, stelt zich bovenop de vraag van de opportuniteit ervan. Naast een aantal andere neveneffecten die dat soort professionalisering kunnen hypotekeren, is het meest opvallende bezwaar hiertegen de bedreiging van een groeiende 'a-maatschappelijke' opstelling van een in concurrentie (solo) optredende schare welzijnswerkers.

Voor ons moet het welzijnswerk zijn identiteit bevestigen in een groeiende vermaatschappelijking. De problemen waar een welzijnswerker mee te maken krijgt zeggen evenveel, soms zelfs meer, over de manier waarop een samenleving mensen onder druk zet en marginaliseert, dan over de knoop-situatie waarin de hulpvrager verstrikt zit.

De maatschappelijke functie van het welzijnswerk kan dan ook niet beperkt blijven tot het trachten te ontrafelen en verhelpen van dit persoons- en situatiegebonden probleemkluwen alleen. In zijn hulpverlenend optreden poogt de werker ook de ruimere maatschappelijke inbedding van het probleem mee op te nemen. De bril waardoor de werker naar cliëntproblemen kijkt, plaatst ook de maatschappelijke achtergrond ervan mee in reliëf.

Het 'verharden' van deze maatschappelijke probleemcomponenten om deze mee op te nemen in het probleemoplossend werken, lijkt dan ook een must, een deontologische plicht. Het in de samenleving aanhangig maken van deze maatschappelijke problemen, mensen en groepen er rond sensibilizeren, beleidsverantwoordelijken er mee konfronteren is een stuk kritisch-profetische taak van het welzijnswerk, waarin een eigensoortig maatschappelijk engagement naar voren komt. Dat je dit in een solo-optreden, als zelfstandige, in een 'day-to-day struggle for life' om jezelf aanvaard te zien en staande te houden, nauwelijks kunt, lijkt nogal wiesdes.

De magie van de signaalfunctie

Hier valt dan een ander magisch woord de 'signaalfunctie van het welzijnswerk', waarover reeds verscheidene jaren wordt gepraat in opleidingen, instellingen, beroepsverenigingen en welzijnsraden. Maar behoudens enkele markante voorbeelden zoals werken rond verbruikerskrediet in enkele OCMW's, rond

deurwaardersexploten in BeMA, logementshuizen in een welzijnsraad, blijft het opvallend stil in welzijnswerkkringen. De pogingen - enkele jaren geleden - om langs het VIW een platform te bieden voor de boodschap van het welzijnswerk aan de samenleving is nooit echt van de grond gekomen. Er zijn kennelijk nogal wat obstakels die in de weg staan om welzijnswerkers de kans te geven deze dimensie van het welzijnswerk volop vorm te geven.

Signaalfunctie dreigt dan ook tot steriele ideologie te verworden, als een holle slogan doodgepraat, waarvan de 'magische kracht' (zo ze al bestaat) vlug zal worden ontmaskerd. De crisis die wij meemaken, waardoor steeds meer mensen cliënt dreigen te worden, zou nochtans normaal gesproken tot een signaal-explosie moeten leiden. De overmacht van de toenemende vraag en de groeiende onmachtgevoelens rond de steeds meer onoplosbare problemen, lijken hierbij onvoldoende als verklaring.

Dit alles wijst er op dat wij signaalfunctie erg realistisch moeten benaderen. Niet alleen omdat het welzijnswerk, als zachte sektor, vrij marginaal staat in de samenleving. Verandering loopt hier meestal langs politieke machtsmechanismen, die dikwijls heel irrationeel verlopen: compromis, electoraal nut, opportuniteit en pragmatisme zijn motieven die hier soms veel zwaarder doorwegen dan het efficiënt oplossen van harde problemen van zwakke (minderheids)groepen.

De werker is hier weinig mee vertrouwd, zijn opleiding heeft hem andere waarden bijgebracht; o.a. invoelende, democratische non-direktieve basishoudingen wars van elk machtsgebruik. Hij zit op een heel andere diapason. Waar hij al een stuk inzicht en gevoeligheid voor de maatschappelijke kant van individuele problemen heeft meegekregen, werd hij toch onvoldoende - vanuit een dergelijke globale visie op hulpverlening - methodisch geschoold.

Werkend in een soms erg verbureaukratiseerd dienstverband, waarbij de maatschappelijke opstelling van de dienst zelf weinig ruimte laat voor gedurfde maatschappijvernieuwende aanpak, wordt hij vanuit de dienstleiding weinig gestimuleerd om in die richting te werken.

Ook de cliënt, die gespannen zit rond zijn eigen problematiek en verwachtingen heeft naar zo direct mogelijke oplossing ervan, is dikwijls weinig geïnteresseerd in de preventief-maatschappelijke vertaling van zijn probleem door de hulpverlener. Sleutelen aan een stuk 'vermaatschappelijking' van het welzijnswerk wordt voor de individuele werker dan ook een riskante onderneming waarbij veel katten tegelijk moeten worden geïgeld.

Kan het dan wel?

Werken aan signaalfunctie sluit aan bij een kwaliteitsvolle professionele hulpverlening, gedragen door een maatschappelijk engagement. In deze zin is er overal waar ernstig welzijnswerk wordt gedaan reeds een stuk signaalfunctie (soms informeel) aanwezig. Doorheen een degelijk hulpverlenend werken groeit een stuk authentieke professionele autonomie, die zelfs binnen een

dienst die zich bijna louter systeembestendigend opstelt, ruimte schept naar formele aanpak van signaalfunctie toe. Het is per definitie ook een collegiale opdracht en vraagt dus een platform van waaruit een gezamenlijke aanpak opgezet kan worden. Waar dit onmogelijk is in dienstverband kan een ruimer platform, bv. een welzijnsraad, een beroepsvereniging, een VIW, heel wat kansen tot verruiming en versterking van het signaal bieden. Signaalfunctie vraagt ook een heel stuk strategische en taktische aanpak, waarbij vanuit het inschatten van de haalbaarheid, zorgvuldig de wegen worden gekozen die het meest kans tot verandering bieden. Hierbij zullen meestal twee bewegingen tegelijk op gang moeten worden gebracht : een horizontale verruiming van het maatschappelijk draagvlak van het signaal, door het zoeken van bondgenoten en het nastreven van een ruimere sensibilisering (bv. langs de media) en verder het uitstippelen van de weg naar directe beleidsbeïnvloeding ter oplossing van het gestelde probleem (vertikale beweging).

Deze horizontale en verticale beweging zijn beide een belangrijk bijdrage van welzijnswerkers naar de samenleving toe : versterking van de maatschappelijke probleemformulering, bewustmaking en bevordering van het zelf in handen nemen verantwoordelijkheden voor de oplossing ervan; actieve democratizing van de besluitvorming en gerichte beleidsvoorbereiding en -beïnvloeding.

Als je dan weet dat het zeer dikwijls gaat om problemen van kansarmen die door de klassieke belangenverdedigende systemen onvoldoende worden opgenomen of zelfs verwaarloosd, kan belang van deze maatschappelijke functie van het welzijnswerk niet ontgaan.

Dit soort 'vermaatschappelijking' is dan ook een uiterst belangrijke weg naar de profilering van het welzijnswerk.

Ludo De Cort

De maatschappelijk werker in krisistijd

De huidige crisis

De taak van de maatschappelijk werker wordt sterk bepaald door de samenleving waarin hij leeft. Vandaag de dag is het een samenleving in krisistijd. De automatizatie en de verwetenschappelijking van de samenleving grijpt om zich heen ten koste van de mens, o.a. via massale werkloosheid. De Oost-West verhoudingen zijn spaakgelopen in een kwadratuur van de bewapeningswedloop. De Noord-Zuid verhoudingen worden herleid tot de handelsbelangen van de rijke landen. Onze traditionele sociale zekerheidsstelsels worden afgebroken: pensioenen uitgehold, werkloosheidsuitkeringen verminderd, indexaanpassingen niet doorgevoerd, vervangingsinkomens afgezwakt, OCMW-voogdij verscherpt enz.

De reactie op de crisis is getekend door individualisme en terugval. Het groeiende besef van 'No Future' bedreigt het bestaande wereldbeeld. Redde wie zich redden kan is een stijgende realiteit. Men loochent het inzicht dat dit een globale beschavingskrisis is. Nochtans zijn de grenzen nu reeds duidelijk. De koopkracht kan niet eindeloos dalen. De werkloosheid kan niet uitzichtloos blijven stijgen. De bewapeningswedloop kan niet nog krankzinniger versnellen.

Deze crisis betekent automatisch een afbrokkelen van algemeen aanvaarde waarden, normen en rollen. Meer zelfs, voortdurend ontstaan conflicten en polarizatie, op verschillende niveaus van onverzoeerbare waarden. De afbrokking is o.m. duidelijk in de vele echtscheidingen, gezinsconflicten, werknemersconflicten, schoolverzuim en andere problemen waarmee de maatschappelijk werker dagelijks te maken heeft. Daarnaast zorgt de functionele verhouding tussen mensen in onze technisch-industriële en verstedelijkte samenleving voor een niet te overziene toename van kontaktarmoede en vereenzaming. De neurotiserende invloed van onze samenleving is voldoende beschreven.

De kernfunctie van de maatschappelijk werker

Het maatschappelijk werk is een vorm van hulpverlening. Deze hulpverlening gebeurt beroepsmatig en richt zich op noodsituaties, die te maken hebben met het sociaal functioneren van de mens.

Het gaat om noden die het individu niet meer kan verwerken of oplossen. Deze 'onoplosbare' noodsituatie wordt waarneembaar in het ontbreken of slecht functioneren van persoonlijke relaties, alsmede in rolrelaties waarin men zich niet meer konform de gangbare normen gedraagt, kortom in het niet-sociaal-functioneren.

De noodsituatie is 'multi-dimensioneel'. De multi-dimensionaliteit slaat op het ingewikkeld kluwen van op elkaar inspelende factoren

van psychologische, sociologische, economische, juridische... aard. Telkens neemt het samenspel van de op elkaar inwerkende factoren in elke noodsituatie een andere gestalte aan. In die zin is iedere noodsituatie 'uniek', en zijn de problemen moeilijk onder één gemeenschappelijke noemer te brengen. Uit de bovenstaande omschrijving van de noodsituaties en op basis van de situering van deze noodsituaties in onze moderne samenleving kunnen we enkele karakteristieken afleiden met betrekking tot het werk van de maatschappelijk werker:

Globale benadering

De vraag van de cliënt is geholpen te worden. Het engagement van de maatschappelijk werker is: de noodsituatie met hem of haar te helpen oplossen. Het gaat om een benadering van de totale mens. Alle factoren worden in het hulpverleningsproces verdiskonteerd. Het is een aanpak met een interdisciplinaire achtergrond. Daardoor onderscheidt de hulpverlening van de maatschappelijk werker zich fundamenteel van de disciplinaire aanpak.

Hij is dikwijls verbaasd over de 'eenzijdigheid' en de 'eenkennigheid' van de wetenschappelijk gevormde medewerker. De jurist heeft dikwijls geen zicht op bv. de sociologische omstandigheden of de invloed van de economische en financiële situatie van de cliënt. De psycholoog of psychiater weet soms bedroevend weinig af van de sociale achtergrond of het juridisch kluwen waarin de cliënt verwickeld is. Deze interdisciplinaire aanpak stelt hoge eisen. Om alle factoren van de noodsituatie goed te kunnen analyseren zijn voldoende kennis en inzicht in de verschillende disciplines noodzakelijk. Hij moet tijd kunnen verwijzen wanneer blijkt dat één factor te zwaar doorweegt. Hij moet de interferentie van een andere discipline-behandeling kunnen taxeren wanneer hij terzelfdertijd de cliënt begeleidt. Hij moet vanuit de invalshoek hulpverlening bepalen op welke wijze hij zelf zijn begeleidingsstrategie opstelt en uitvoert.

Methodisch handelen

Het hulpverleningsproces gebeurt op een methodische wijze. In het verre verleden bleef de methodische aanpak beperkt tot individuele hulp. Heden ten dage behoren ook groepsbenadering, opbouwwerk en maatschappelijke actie tot het methodisch arsenaal. Zeker in deze krisistijd is een andere methodische aanpak vereist om de verplettering van gemarginaliseerde groepen te voorkomen.

Naargelang van het werkerterrein worden de basis-methoden soms aangevuld door andere modellen en werkvormen. Hoe dan ook, in vergelijking met tien jaar geleden, is de literatuur op het methodische vlak enorm toegenomen. Zowel op het vlak van de kennis, als op het vlak van het kunnen zijn de deskundigheidsvereisten sterk toegenomen.

Team-work

De maatschappelijk werker komt steeds meer in instellingen terecht waar team-work met andere disciplines noodzakelijk is. De praktijk van het team-work toont aan hoe uiterst moeilijk het is tot een echte samenwerking te komen. Het begrijpen van de invalshoek van de andere beroepen of disciplines en het kunnen verduidelijken van de eigen invalshoek is geen gemakkelijke opgave.

Beleidsvoorbereidend en beleidskorrigerend werk

De erkenning, dat de maatschappelijke structuren zelf deshumaniserend en ziekteverwekkend kunnen zijn, moet het maatschappelijk werk losmaken uit het atomistisch kader waarbinnen elke probleembehandeling herleid wordt tot een individuele aanpak.

Hij moet ertoe komen om zijn activiteit in een ruimer perspectief te plaatsen dan dit vereist voor de hic et nunc oplossing van ieder probleemgeval dat hij behandelt. In zijn bevoorrechte positie, die hem namelijk bestendig in voeling brengt met de knelpunten van het samenzijn en het samenleven, is hij bij uitstek de detector van mikro-structurele problemen. Naast de individuele hulpverlening moet hij tegelijk de aanzet zijn van een analyse die het systematisch karakter blootlegt van deze noden'. Wij weten dat vele maatschappelijk werkers dit citaat van L. Vandekerckhove kunnen onderschrijven. Doch wij zijn er evenzeer van overtuigd dat de meeste maatschappelijk werkers de tijd, de weg en de middelen niet vinden om deze opdracht waar te maken. Wat verstaan we onder 'signaal-functie' en hoe moet zo iets gerealiseerd worden? Op welke manier moet de registratie opgezet worden om de structurele dimensie van de individuele noden aan het licht te brengen? Hoe kunnen de ervaringen en inzichten van de maatschappelijk werkers doorgespeeld worden naar het sociaal onderzoek? Op welke wijze moeten overlegorganen, welzijnsraden, buurtverenigingen, polyvalent wijkcentrum, enz., georganiseerd worden? Welke wegen moeten worden gevolgd om een wetgeving te wijzigen? Hoe kan een kollektieve opstelling van de maatschappelijke werker gerealiseerd worden?

Op al deze vragen wordt op verschillende plaatsen op een intuïtieve wijze en via gissen en missen een antwoord gezocht. Het ontbreekt het maatschappelijk werk aan tijd en mogelijkheden om deze vragen op een systematische wijze te onderzoeken en zo te komen tot een methodische aanpak van deze opdracht.

Samenwerking met vrijwilligers en zelfhulpgroepen

De samenwerking van de maatschappelijk werker met vrijwilligers en het stimuleren van zelfhulpgroepen zal ongetwijfeld nog aan belang winnen. Overdreven professionalisering moet worden vermeden. Het welzijn is in de eerste plaats een zaak van de mensen zelf, en niet van de maatschappelijk werker of andere deskundigen.

In deze zin moet de maatschappelijk werker niet alleen een sociale kaart kunnen hanteren, maar ook een 'maatschappelijke' kaart waarbij hij de (ex-)klant kan oriënteren naar een engagement in onze samenleving.

Ingebouwd maatschappelijk werk

Het maatschappelijk werk is in heel wat diensten ingebouwd, d.w.z. dat de doelstellingen van de dienst ruimer en anders, soms tegengesteld zijn aan de doelstellingen van het maatschappelijk werk. Zelfs wanneer het gaat om zuiver maatschappelijk werk-diensten, dan nog wordt de maatschappelijk werker gekonfronteerd met wat F. Lammertijn noemt: het verschijnsel van de 'vierde macht' of de geheimen van de organisatie.

Iedere instelling, dienst of organisatie heeft haar geheimen in die zin, dat daar waar middelen, mankracht en deskundigheid worden gebundeld, doelstellingen ontstaan die niet of slechts zijdelings af te leiden zijn uit de oorspronkelijke doelstellingen. Dit brengt soms de beknotting van de armslag der beroepskrachten met zich mee. De belangen van de instelling wegen dan zwaarder dan de belangen van de klanten.

Dit betekent dat de maatschappelijk werker voldoende autonoom moet kunnen werken en dat hij middelen moet leren hanteren om institutionalisering en bureaucratie tegen te gaan.

De maatschappelijk werker als burger

In krisistijd wordt op flagrante wijze duidelijk dat het welzijnswerk sterk begrensde mogelijkheden heeft naar maatschappelijke vernieuwing toe. Immers, beleidsmensen kunnen het zich niet permitteren het welzijnswerk die functie toe te bedelen en daartoe uit te rusten. Voor de welzijnswerkers, die tot de maatschappelijke middengroepen behoren, is deze situatie meer frustratie dan uitdaging. De greep van de welzijnswerkers op de instituties is beperkt tot hoogstens tactische handelingen binnen de perken van de tolerantie. En deze tolerantie is geringer in de huidige krisistijd. Bovenstaande bedenking mag voor de maatschappelijk werker geen aanleiding zijn om wat men ten voordele van klanten kan doen te minimaliseren of niet te doen. Respekt voor zelfdeterminatie en emancipatie in een methodisch handelen omgezet geeft dikwijls hoogst belangrijke resultaten. Deze bedenking moet wel aanleiding zijn om stil te staan bij het feit dat maatschappelijk werkers ook burgers zijn van onze samenleving. De arbeidssituatie van de maatschappelijk werker kleurt zijn burgerschap op een bijzondere wijze. De maatschappelijk werker brengt zijn inzichten, ervaring, kennis en kunde binnen het maatschappelijk verband. Zijn arbeidssituatie roept ook vragen op naar de zich opdringende positiekeuze in algemeen maatschappelijk verband. Een solidair burgerschap met zijn doelgroepen ligt voor de hand. Het is slechts als burger binnen een groter maatschappelijk verband (politiek-ekonomisch-belangengroepen...) dat hij kan bijdragen tot een maatschappelijke vernieuwing, die binnen het welzijnswerk niet realiseerbaar is.

De opleiding maatschappelijk werk

Vanuit het voorgaande kunnen een aantal vaststellingen geformuleerd worden i.v.m. de opleiding maatschappelijk werk.

De theorie

De theoretische vakken moeten verdiept en meer gericht worden gegeven. Dit betekent enerzijds dat de disciplines zo worden opgevat dat de student in staat is het 'discipline-denken' te volgen. De student moet géén mini-psycholoog, mini-socioloog, mini-jurist, mini-ekonomist, enz. worden. Hij moet wel in staat zijn de invalshoek van deze disciplines te begrijpen, het psychologisch, sociologisch denken van binnen uit te volgen en zo psychologische, sociologische, fenomenen te begrijpen. Anderzijds wordt de inhoud van deze disciplines zo gekozen dat naast het 'discipline-denken', de inhoud gericht is op de realiteiten waarvoor de toekomstige maatschappelijk werker zal komen te staan.

Reeds in het verleden werd de overdreven aandacht voor psychologie gerelativeerd door andere vakken meer tot hun recht te laten komen: wij denken aan sociologie, ekonomie, sociale

ekonomie, biologie, enz. De receptieve vorm van leren, voortzetting van het secundair onderwijs, weegt te zwaar door in de huidige opleiding. Via seminaries en praktijkoefeningen zou het mogelijk moeten zijn aan te zetten tot persoonlijke reflectie, de theorie op een meer actieve wijze te verwerken en via gevalstudie de kennis van verschillende disciplines op een geïntegreerde wijze te leren toepassen.

Het methodisch handelen

Individuele hulpverlening, sociaal groepswerk, opbouwwerk en maatschappelijke actie blijven de basis-metodiek van de maatschappelijk werker. Gedurende één opleiding vier vormen van methodisch handelen leren hanteren, althans in aanzet, lijkt ons een maximum. Wel moet daarnaast voldoende informatie gegeven worden over andere modellen en werkvormen.

De stage

We beschouwen de stage als een grondige toepassings- en integratiefase binnen de opleiding. Een systematische en individuele begeleiding door de praktijkleraar enerzijds en de werkbegeleider vanuit de dienst anderzijds, is onontbeerlijk. Onze algemene ervaring is dat de stageperiode (naargelang het instituut : 6 tot 8 maanden) te kort is. Het leerproces kan onvoldoende worden afgerond. Wij opteren dan ook voor één volledig stagejaar met een nog intensere stagebegeleiding. De student behoort ook tot onze samenleving : het verwerken van allerlei maatschappelijke invloeden, het verwerven van een eigen identiteit zijn belangrijke opgaven. De algemene 'uitgestelde volwassenheid' is ook bij onze studenten aanwezig. De persoonsvorming is dan ook een noodzakelijk onderdeel van de begeleiding. Uit de stagebegeleiding blijkt dat een aantal studenten op vrij jonge leeftijd met zware problemen worden gekonfronteerd. In Noorwegen kan men de studies Maatschappelijk Werk niet beginnen na het secundair onderwijs. Men moet eerst enkele jaren hebben gewerkt. De ervaringen hiermee zijn zeer positief. Moet een analoge aanpak bij ons niet overwogen worden ?

De voortgezette opleiding

De voortgezette opleiding moet haar plaats krijgen in het kader van het wederkerend leren. In onze onderwijsstructuur betekent dit een vorm van 'post graduate' na het Hoger Technisch Onderwijs. Deze opleiding moet niet eenmalig maar regelmatig in een beroepsloopbaan worden voorzien. Op dit ogenblik spitst de V.O. zich toe op metodiek. Een

intensieve opleiding en training van het methodisch handelen na enkele jaren praktijk is zinvol en noodzakelijk. Een goed opgezette, doorgedreven methodische vorming zal automatisch het volgen van allerlei overdreven, modieuze, gesofistikeerde technieken en therapieën afremmen. Naast het methodisch handelen moet er in de voortgezette opleiding ook plaats zijn voor andere aspecten van het beroep zoals training in kaderfuncties, theorie en training i.v.m. de beleidsvoorbereidende en beleidskorrigerende functie.

Maatschappelijk werk - onderzoek

Zoals de opleiding nu is georganiseerd, beschikt een opleidingsinstituut voor maatschappelijk werk noch over de financiële middelen, noch over het personeel om Maatschappelijk Werk Onderzoek te verrichten. Daardoor ontbreekt een absoluut noodzakelijk werkinstrument om het Maatschappelijk Werk nieuwe impulsen te geven. Wij denken bijvoorbeeld aan volgende onderzoeks-onderwerpen : wat is de efficiëntie van de methoden ? Zijn bepaalde methoden méér aangewezen voor bepaalde cliëntgroepen ? Hoe kan de verhouding opleiding-werkveld worden verbeterd ? Inzicht in de tijdbesteding van de maatschappelijk werker ? Inzicht in de positie van de maatschappelijk werker ? Verhouding maatschappelijk werk - welzijnswerk ? Welke maatschappelijke noden kunnen niet of gebrekkig opgevangen worden via het maatschappelijk werk ? Hoe kan de beleidskorrigerende en beleidsvoorbereidende functie operationeel worden gemaakt, enz. Deze en andere onderzoeks-onderwerpen wijzen op de noodzaak van de opleiding als onderzoeks- en denkcentrum. Deze onderzoeken zouden een logistieke steun betekenen voor vernieuwingen en veranderingen in de beroepsuitoefening. In het huidige onderwijsbestel is zo iets volkomen onmogelijk.

Besluit : sociaal hoger onderwijs - lange type

Vanuit alle bovenstaande bedenkingen, komen wij onvermijdelijk tot het besluit dat een vierjarige opleiding noodzakelijk is. Gezien de oriëntatie van de opleiding (praktijkgericht - onderzoeksfunctie - sterke theoretische onderbouw - enz.) is het sociaal hoger onderwijs - lange type de voor de hand liggende en meest logische oplossing.

Koen Denaux

Bijtscholing en voortgezette opleiding voor maatschappelijk assistenten en adviseurs: een ontwerpnota van het VKMW*

Maatschappelijk werk en krisis

Maatschappelijk werk maakt een moeilijke periode door. Vooral de fors gewijzigde sociaal-ekonomische situatie heeft hierin een ruim aandeel.

De krisis heeft konkrete gevolgen voor een steeds groeiend kliëntenbestand.

Evenmin gaat dit alles voorbij aan de werkers, de instellingen en de sociale hogescholen.

De 'welvaartstaat' is aan afbouw toe. Nieuwe werksoorten die in volle expansie zijn, worden een halt toegeroepen. Overheidssteun blijft achterwege.

Maar ook de tewerkstelling in de welzijnssektor loopt terug. Of zeggen we beter de 'betaalde' tewerkstelling, want meer en meer vrijwilligers dienen zich aan.

Sociale hoge scholen zien hun middelen eveneens inkrampen.

Geruchten over rationalizatie doen de ronde (1).

Ideologisch doen zich belangrijke verschuivingen voor in het denken over welzijn. De sociale zekerheid, die lange tijd borg stond als een tijdloos geheel van verworvenheden van alle burgers, wordt in sommige kringen bevroegd en zelfs op losse schroeven gezet.

Deze ommekeer kwam er in een relatief kort tijdsbestek.

Opleidingen en werkers vonden tot op heden weinig repliek op deze nieuwe realiteit. Zowel cliënt-groepen als

probleemkategorieën wijzigen snel en nemen toe. In een recent

verschenen knelpuntennota (2) lezen we: 'Er tekent zich een

duidelijke cliëntenstijging af bij de jongeren (meestal ongeschoolden), de werklozen, de alleenstaanden met kinderlast

(echtgescheidenen), zij die uitgesloten werden uit de sociale

zekerheid (werkloosheidsuitkeringen). Bij de

aanmeldingsproblematiek treedt thans meestal de

inkomenskwesatie op de voorgrond. Hiermee komt de individuele

hulpverlening tegelijkertijd voor probleemsituaties te staan

waarvoor zij geen direkte oplossing heeft. Want de hulpverlener

kan werklozen geen werk verschaffen, kan krottenbewoners geen

betaalbare sociale woning bezorgen, kan slachtoffers van een

bureaucratische sociale zekerheid niet onmiddellijk aan hun

rechten helpen'.

Maatschappelijk werkers beginnen zich dan ook steeds meer

vragen te stellen omtrent hun funktie. Zij voelen sterk aan dat de

metodisch-technische achtergrond die de basisopleiding hen

bijbracht eerder aansluit bij een 'welvaartmaatschappij' dan bij een

'krisismaatschappij'.

Ook rond het eigen statuut van welzijnswerkers rijzen heel wat

moeilijkheden. Vele werkers zijn genoodzaakt te waken over de

instandhouding van de eigen job. Meer en meer bieden zich

(professionele) vrijwilligers aan. Welke wordt de verhouding

tussen deze 'betaalde' en 'onbetaalde' krachten? Zullen werkers in vast loonverband zich opstellen als managers terwijl vrijwilligers uitvoerend werk verrichten, of zullen betaalde krachten vooral de administratieve rompslomp verwerken? (3)

Een ander spanningsveld dat zich uittekent is de bureaucratische stroomversnelling waarin vooral grootschalige instellingen terecht komen. Welzijnswerkers raken gekneld tussen de belangentegenstellingen van cliënten en instellingen. Het is duidelijk dat tussen verwachtingen en belangen van cliënten en instellingen niet altijd een parallelisme terug te vinden is. Het vereist nieuwe inzichten en vaardigheden van welzijnswerkers om zich in deze belangenkonflikten deskundig op te stellen.

Kwaliteitsbewaking en bevordering van maatschappelijk werk via bijtscholing en voortgezette opleiding

Maatschappelijk werk wordt gekonfronteerd met

probleemsituaties die vooral structureel bepaald zijn. Dit eist een

voortdurend engagement van alle basiswerkers. Toch is

maatschappelijk werk niet bij machte - laat staan bevoegd - om alle

oorzaken van aktuele welzijnsnoden weg te werken. Een inbreng

wordt in deze nota op het niveau van kwaliteitsbewaking van het

beroep gesitueerd. Daarvoor moet maatschappelijk werk de eigen

teoretische en praktische beroepsopvulling permanent afstemmen

op de maatschappelijke kontekst. Hiervoor is een gekoördineerd

en geïntegreerd projekt van bijtscholing een geschikt middel.

De Minister van Gezin en Welzijnszorg kan de kwaliteit van het

welzijnswerk dan ook mede bewaken, door vorm te geven en

eisen te stellen aan bijtscholing. Daarnaast kan de minister aan de

voorwaarden van erkenning en subsidiëring van instellingen en

werksoorten bijtscholingsmodaliteiten koppelen.

Een bijtscholingsaanbod moet wel voldoen aan een aantal

belangrijke voorwaarden. Ten eerste moet er rationalizatie en

overleg tot stand komen in het huidig vormingsaanbod. Ten

tweede moeten bijtscholing en voortgezette opleiding aansluiten en

'korrigerend-bijsturend' werken t.o.v. de beroepsfinaliteit die door

de basisopleiding wordt verschaft. In laatste instantie zal een

dergelijk projekt moeten worden gekoppeld aan

praktijkonderzoek. Deze drie voorwaarden willen wij verder kort

toelichten.

Integratie en koördinatie van het aktueel vormingsaanbod

Binnen de welzijnssektor worden vanuit diverse hoeken

inspanningen geleverd om permanente vorming en bijtscholing uit

te bouwen. Vrij recent werd een nota 'Voortgezette opleiding

sociaal hoger onderwijs' (4) goedgekeurd.

Op het domein van het maatschappelijk werk worden sinds 20 jaar

vormen van voortgezette opleiding ingericht voor

maatschappelijk assistenten. Dit gebeurt te Brussel en te Heverlee.

Daarnaast bestaat een oeverloos en helaas onoverzichtelijk aanbod

van allerhande vormingskursussen. De kwaliteits- en nutswaarde

* Deze ontwerpnota werd uitvoerig besproken binnen de raad van beheer van het VKMW. Momenteel wordt ze ruim verspreid en ter amendering voorgelgd aan alle sociale hogescholen, BeMA, de Centra voor Voortgezette Opleiding en de federaties van instellingen.

van deze initiatieven is vaak onbekend en varieert. Een groot gedeelte van deze cursussen en cycli richt zich niet exclusief tot welzijnswerkers; ze zijn eerder algemeen vormend of persoonlijkheidsvormend. Andere initiatieven richten wel programma's in die best kaderen in de beroepsuitoefening van o.a. afgestudeerden uit de sociale hogescholen. Maar ook hierover bestaan er weinig evaluatieve criteria. Als derde blok van vormingsverstrekkers onderkennen wij instellingen uit de privé- en de openbare sectoren, federaties en koepels. Hier is het aanbod rechtstreeks afgeleid uit het eigen instellingsbeleid en concreet functie-gericht. In sommige gevallen worden bestaande vormingsorganisaties ingeschakeld. Duidelijk is in elk geval dat het niet ontbreekt aan initiatieven van bijscholing in de welzijnssector. Maar onbetwistbaar is evenzeer dat dit aanbod weinig gekoördineerd en geïntegreerd is. Er bestaat nood aan evaluatie van het gamma vormingsinitiatieven, zowel naar inhoud, naar overlapping als naar de behoefte van en de aansluiting op de praktijk van het welzijnswerk en in dit geval het maatschappelijk werk.

Aansluiting op de beroepsfinaliteit van de basisopleiding die de sociale hogescholen verstrekken

Bijscholing en voortgezette opleiding moeten aansluiten bij de beroepsfinaliteit waartoe de sociale hogescholen opleiden. Daarnaast moet er een voortdurende interactie plaats hebben zodat bijscholing en voortgezette opleiding een steunpunt aanbieden voor de basisopleiding. Dit moet de identiteit van het maatschappelijk werk versterken. Meer en meer welzijnswerkers - met de meest uiteenlopende vooropleidingen - bieden zich in de welzijnssector aan. Onder hen verscheidene afgestudeerden uit het universitaire onderwijs. (5) Het zou de kwaliteit van het welzijnsaanbod schaden indien deze heterogene groep onder de gemeenschappelijke noemer 'welzijnswerker' geplaatst wordt, zonder dat de eigen beroepsidentiteit verder geprofileerd wordt. Tussen de afgestudeerden van de universiteiten en het sociaal hoger onderwijs bestaat een fundamenteel en conceptueel verschil. In de nota 'Voortgezette opleiding sociaal hoger onderwijs lezen we :

'Een universitaire opleiding (mens- en maatschappijwetenschappen) heeft volgende kenmerken :

- ze is deduktief-wetenschappelijk;
- ze is sterk gericht op wetenschappelijk onderzoek en analyse van menselijke en maatschappelijke verschijnselen;
- ze is gericht op innovatie van het wetenschappelijk denken en de praxis;
- ze is historisch en universeel.

Een hogere opleiding buiten de universiteit, zoals deze van maatschappelijk assistent, adviseur, gegradueerde in de orthopedagogie, assistent in de psychologie, vertoont volgende kenmerken :

- ze is inductief wetenschappelijk : inwijding in empirisch, experimenteel of pragmatisch gegroeide technieken vanuit ervaring;
- ze is gericht op de kennis van wetenschappelijke onderzoeksresultaten en van de resultaten van analyses van menselijke en maatschappelijke verschijnselen, problemen, praktijken;
- ze is gericht op de toepassing van wetenschappelijk denken en praxis, ook van het wetenschappelijk onderzoek : dus eerder afgestemd op het praktisch handelen;
- ze is erg gericht op de aktualiteit met zijn concrete behoeften en noden in het onmiddellijk werkveld.'

In dezelfde nota wordt eveneens geciteerd :

De raad van state deed op 19.05.81 hierover de volgende

uitspraak : 'In universitair onderwijs ligt de klemtoon op abstraktie, op theoretische, zuiver wetenschappelijke vorming en op fundamenteel onderzoek, d.i. de uitbreiding van de wetenschappelijke kennis, terwijl het overige hoger onderwijs, zonder gesloten te zijn voor abstraktie, voornamelijk afgestemd is op de professionele toepassing van de wetenschappelijke kennis.' Tot slot willen wij er ook nog op wijzen dat tussen de verschillende opleidingsvormen die binnen het sociaal hoger onderwijs gegroepeerd zitten belangrijke verschilpunten naar voren komen. Daarom is het noodzakelijk dat elke afdeling apart een eigen bovenbouw voor voortgezette opleiding en bijscholing voorziet. Dit betekent niet, dat er geen algemeen-basiswetenschappelijk programma kan worden opgezet, dat zich richt tot de ruimere doelgroep uit het sociaal hoger onderwijs.

Koppeling aan praktijkonderzoek

Maatschappelijk werk selekteert zijn kennis en verworvenheden uit de praktijk, met het oog op de praktijk. Dit kenmerkt het beroep van maatschappelijk assistenten en adviseurs van bij het prilste ontstaan.

De laatste decennia nu is deze praktijk gewijzigd, werden er nieuwe functies en functie-noden gecreëerd. De 'praktijk-theorie' moet dringend worden geherformuleerd.

Dit is onmogelijk indien een vormingsproject niet nauw zou aansluiten bij het werkveld.

Universiteiten, die over weinig openingen naar het maatschappelijk werkveld beschikken, kunnen weinig onderzoeksresultaten aanbrenge die direkt belangrijk zijn voor de beroepsuitoefening van afgestudeerden uit de sociale hogescholen. Deze vaststelling geldt eveneens voor de sociale hogescholen, maar dan wel omwille van het feit dat zij de nodige middelen moeten ontberen. Toch verzamelen zij heel wat praktijkmateriaal via de stages van studenten. Maar stagiairs beschikken over onvoldoende praktijkervaring om via de interactie supervisor-stagiair te kunnen gewagen van een beïnvloeding van praktijk en theorie.

In een gekoördineerd en geïntegreerd bijscholingsproject en voortgezette opleiding bieden zich hiertoe wel kansen aan. De contacten tussen werkers met ruime praktijkervaring en docenten, die de basiswetenschappelijke en methodische ontwikkeling van het beroep opvolgen, kunnen ruim bijdragen tot een integratie van praktijk en theorie. De resultaten van een geregistreerd praktijkonderzoek kunnen dan weer de nodige zuurstof aanbrenge voor de basisopleiding, die op haar beurt beter kan aansluiten bij de praktijk.

Oprichting van een centrale adviesraad voor de uitbouw van een geïntegreerd en gekoördineerd project voor bijscholing en voortgezette opleiding

Doelstelling

Voor een kwaliteitsbewaking van het welzijnsaanbod is de uitbouw van bijscholing en voortgezette opleiding noodzakelijk. Daarom pleit het VKMW voor de oprichting van een centrale adviesraad.

Deze raad moet de gemeenschapsminister voor Gezin en Welzijnzorg adviseren i.v.m.

- de rationalisatie, evaluatie, coördinatie van alle bestaande vormingsinitiatieven;
- de samenstelling van bijscholingsprogramma's voor de sectoren die tot de bevoegdheid van de gemeenschapsminister voor Gezin en Welzijnzorg behoren;

- de uitbouw van een voortgezette opleiding voor maatschappelijk assistenten en adviseurs binnen een globale bijscholingsstructuur;
- projektontwikkeling en coördinatie van de bijscholing van leraars uit de sociale scholen. (6)

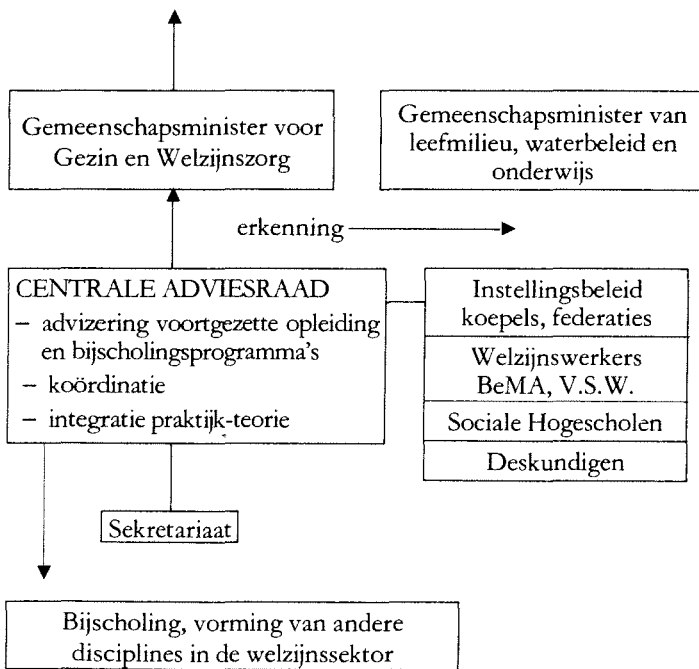
De raad krijgt de opdracht coördinerend en stimulerend te werken, en zelf initiatieven van bijscholing uit te werken voor sectoren waar dit volledig ontbreekt. (7)

In samenwerking met alle betrokkenen zal de raad ijveren voor de integratie van praktijk-theorie via onderzoek.

Samenstelling

- Koepels, federaties van instellingen uit de privé- en openbare sector
- Vertegenwoordigers van welzijnswerkers
- Vertegenwoordigers van de sociale hogescholen
- Deskundigen uit het werkveld en bestaande opleidingscentra

Bepalingen rond bijscholing in dekreten

Middelen

Om deze taak te behartigen wordt aan de centrale raad een sekretariaat verbonden. Dit wordt bestaaf door

- 2 halftijdse maatschappelijk assistenten via het Vlaams Komitee voor Maatschappelijk Werk
- een D.A.C. voor 5 werkrachten
- Docenten van de sociale hogescholen die gedetacheerd worden om het praktijkonderzoek, de projektontwikkeling en coördinatie van de bijscholing van docenten uit de sociale scholen te behartigen.

Adviezen van het VKMW omtrent de praktische uitbouw van voortgezette opleiding en bijscholing

Een geregionaliseerd en pluralistisch aanbod

Bijscholing en voortgezette opleiding moeten vlot bereikbaar worden voor alle werkers, terwijl vrije keuze van de kursisten, wat ideologische of filosofische opvattingen van opleidingscentra, vormingscentra en docenten betreft dient gewaarborgd.

Pedagogische uitgangspunten

Het VKMW pleit voor de uitbouw van een voortgezette opleiding en bijscholing, via een systeem van onderwijs met kapitalizeerbare eenheden.

Het VKMW adviseert de uitbouw van een algemeen en een bijzonder programma.

In het algemeen gedeelte komen basiswetenschappelijke vakken aan bod. Het bijzonder gedeelte daarentegen sluit aan bij de werksoort waarin de kursisten tewerkgesteld zijn. Zowel probleemcategorieën als klientsystemen worden hier grondig doorgelicht, naast het specifieke welzijns- en hulpaanbod in de sektor.

Voortgezette opleiding en bijscholing moeten kaderen in eenzelfde structuur. Voortgezette opleiding onderscheidt zich van de bijscholing door het ruimer kursuspakket dat voor kursisten wordt samengesteld.

Voor de uitbouw van deze voortgezette opleiding verwijzen we naar de nota van 24.03.1982 van de Hoge Raad voor het Sociaal Hoger Onderwijs.

Civiel effect

Aan bijscholing dient een civiel effect te worden gekoppeld dat zich uit in erkennings- en betoelagingscriteria van instellingen en werksoorten.

Wat het civiel effect betreft dat aan de voortgezette opleiding kan worden gekoppeld, verwijzen we eveneens naar de nota van 24.03.82 van de Hoge Raad.

Piet Messiaen

Erik Van den Storme

Noten

1. Eddy Bonte, 'Rationalisatie sociale scholen', in *Sociaal*, jaargang 4, nr. 4, 1983, p. 3, Deurne, Van Loghum Slaterus.
2. Jos Mertens, 'Nota Welzijnsgids. Wat niet wel is zit knel', in *Sociaal*, Deurne, jaargang 4, nr. 8, 1983, p. 25, Van Loghum Slaterus.
3. Zie o.a. Jos Van Der Lans, 'Vluchten kan niet meer. Sociale akademies en de toekomst', in *Marge*, jaargang 7, nr. 11, 1983, p. 302, Deventer, Van Loghum Slaterus.
Zie o.a. *Welzijns-werk-blad*, Mededelingenblad van het P.O.W., Berchem, jaargang 1, nr. 2 juli-augustus 1983. Nota 'Vrijwilligerswerk: engagement of instrument?' p. 7.
4. Hoge Raad voor het Sociaal Hoger Onderwijs. Projekt: 'Voortgezette opleiding sociaal hoger onderwijs'. Brussel, 24.03.82.
5. Hendrik Van Geel, *Diskussienota H.I.M.W. Antwerpen*, december, 1983.
6. Zie in dit verband BTK-projekt H.I.M.W. Antwerpen, nr. 20868.
7. Een dergelijke redenering vinden we ook terug bij Huib Hinnekint wat de sociaal-kulturele sektor betreft: 'Bij herhaling duikt in Vlaanderen de gedachte op een centraal kaderinstituut op te richten voor aanvullende opleiding en de bijscholing van sociaal-kultureel werkers. Deze gedachte kan zeker worden verdedigd. Maar de opdracht van een dergelijk instituut kan op verschillende manieren worden ingevuld:
 1. Men kan denken aan een zelfstandig instituut dat helemaal alleen gemachtigd wordt door de overheid erkende programma's te verzorgen;
 2. Aan een zelfstandig instituut dat alleen naast andere instellingen dergelijke programma's verzorgt;
 3. Aan een zelfstandig instituut dat, in plaats van zelf een aanbod te verzorgen, coördinerend, stimulerend en ondersteunend optreedt;
 4. Aan een instituut dat in de eerste plaats coördinerend en stimulerend optreedt, maar ook waar anderen hun taak niet opnemen, zelf opleiding en bijscholing verzorgt.
 Deze vorm houdt o.i. de meeste mogelijkheden in om aan een samenhangend geheel van voorzieningen en voorwaarden te werken voor een betere deskundighedsontwikkeling. Zelf geven wij er de voorkeur aan. Hij kan ook worden ingebouwd in een landelijk steunpunt of ontwikkelingscentrum dat een ruimer gebied bestrijkt.' (Huib Hinnekint, 'Voorzieningen voor opleidingen en bijscholing voor de sociaal-kulturele sektor', in *Gids voor Sociaal Kultureel werk*, april 1983, Deurne, Van Loghum Slaterus, A.V. 3, pp. 14-15.)

Je zou het eigenlijk moeten weten, tenslotte moet jij de geneesmiddelen innemen!

Heb je maag- of darmstoornissen, last van een zwak hart, een te hoge bloeddruk, stress, koorts of pijn... de pillen zijn vlug voorgeschreven.

Maar helpen ze wel echt, welke zijn de bijwerkingen, hoe moet je ze gebruiken... voordat je daarover iets kan vragen staat de dokter al lang met de deurlink in de hand en om de bijsluiter te kunnen begrijpen moet je minstens medische studies hebben gedaan.

Daarom is er het **MEDISCH ZAKBOEKJE - GENEESMIDDELEN**. Het biedt een overzicht van de meest voorkomende geneesmiddelen. Voor iedere kwaal zijn er talrijke remedies, maar er is er slechts één die goed is voor jou. Dit boekje biedt je een unieke schat aan informatie. Voor het eerst een vergelijkende kwaliteitsbeschrijving van elk geneesmiddel: welk is het beste en wat is de prijs!

Drie jaar werd er aan dit boekje gewerkt, drie jaar wetenschappelijk onderzoek in een handig en compact formaat (18,5 x 11 cm), én in verstaanbare taal.

Dit boekje werd samengesteld door de Werkgroep Gezondheidsvoorlichting vzw Gent, Project Farmaka, in samenwerking met de Vlaamse Gemeenschapsminister van Gezondheidsbeleid. Zij staan borg voor een objectieve beoordeling, onafhankelijk van bepaalde beïnvloedingspraktijken van de geneesmiddelenindustrie.

MEDISCH ZAKBOEKJE - GENEESMIDDELEN
340 pagina's, ing.,
met abonnement 590 fr., zonder abonnement 695 fr.

We hebben allemaal wel eens problemen: met onze gezondheid, in onze relatie, met onze kinderen... en voor elk probleem is er ergens wel een hulpverleningsinstansie waar je terecht kan. Maar het is meestal erg moeilijk om met een probleem meteen op het juiste adres aan te kloppen... tenslotte wie vindt er nog zijn weg in de wirwar van voorzieningen vandaag de dag.

Academische ziekenhuizen, sanatoria, diensten voor thuisverpleging, Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, het Wit-Gele Kruis, OCMW, PMS, diensten voor geestelijke gezondheidszorg, consultatiebureaus voor gezinsmoeilijkheden, het Rijksinstituut voor Ziekte en Invaliditeitsverzekering, ziekenfondsen... zie jij het bos nog door de bomen?

Laat je niet langer van het kastje naar de muur sturen, het **MEDISCH ZAKBOEKJE INSTELLINGEN** maakt een einde aan deze toestanden!

Dit zakboekje geeft je een helder inzicht in al deze hulpverlenende instanties, wat doen ze, wie werkt er, welke hulp kan je er krijgen en vooral waar je juist moet zijn! Een wegwijzer waar eenieder vroeg of laat beroep op kan doen, handig en compact (18,5 x 11 cm) en vlot raadpleegbaar dankzij een duidelijke structuur en eenvoudig taalgebruik.

MEDISCH ZAKBOEKJE - INSTELLINGEN
± 280 pagina's, ing.,
met abonnement 490 fr., zonder abonnement 575 fr.

Ziek zijn is nooit plezierig. Weten bij wie je terecht kan, is al een hele geruststelling. Wat je ook mankeert, heel wat hulpverleners staan paraat, maar wie zijn zij, wat doen zij, waar en hoe werden ze opgeleid, welke orden en beroepsverenigingen zijn er?

Wie heeft er niet gehoord van de **ORDE DER GENEESHEREN**, maar wie weet wat deze orde betekent, welke macht gaat er van uit en hoe is ze georganiseerd? Kan je er als patiënt terecht?

Allemaal vragen die een antwoord krijgen in het **MEDISCH ZAKBOEKJE - BEROEPEN**!

Wanneer je dokter je aanraadt een **ARBEIDSTHERAPEUT**, een **LOGOPEDIST**, een **ORTHOPEDAGOOG** of een **KINESIOTHERAPEUT** te raadplegen, weet je toch graag vooraf welke hulp zij bieden.

Al deze informatie vind je in het **MEDISCH ZAKBOEKJE - BEROEPEN**. Ze staan er allemaal in, van Apotheker tot Ziekenhuismanager, vlot terug te vinden en in een handig en compact formaat (18,5 x 11 cm).

MEDISCH ZAKBOEKJE - BEROEPEN
296 pagina's, ing.,
met abonnement 490 fr., zonder abonnement 575 fr.

INVESTEREN IN INFORMATIE BETEKENT GELD BESPAREN.

Werk zélf aan je gezondheid en bestel deze **MEDISCHE ZAKBOEKJES**. Een geïnformeerd mens is er twee waard! Beter nog: zorg ervoor dat je geabonneerd bent op deze **MEDISCHE ZAKBOEKJES**, dan krijg je om de twee jaar een volledig bijgewerkte en up-to-date informatie en nog wel met 15% extra korting.

BESTELBON

Ja, ik wil weten waar ik aan toe ben, daarom wens ik

- met abonnement
- ex. Medisch Zakboekje-Beroepen '83-'84 à 490 fr.
- ex. Medisch Zakboekje-Geneesmiddelen '83-'84 à 590 fr.
- ex. Medisch Zakboekje Instellingen '83-'84 à 490 fr.
- zonder abonnement
- ex. Medisch Zakboekje-Beroepen '83-'84 à 575 fr.
- ex. Medisch Zakboekje-Geneesmiddelen '83-'84 à 695 fr.
- ex. Medisch Zakboekje Instellingen '83-'84 à 575 fr.

NAAM :

STRAAT : NR. :

PLAATS :

POSTNUMMER : BTW-NR. :

DATUM : HANDTEKENING

Prijzen zijn inc. BTW, excl. verzendingskosten.

UITGEVERIJ KLUWER

Santvoortbeeklaan 21-23
2100 Deurne
Tel. 03/324.78.90

Grootste breed-informatieve welzijnsblad in Vlaanderen

Nù sterker dan ooit

Na een korte aanloopperiode is het «blad van de zachte sektor» inmiddels uitgegroeid tot een volwassen tijdschrift dat zich kan beroepen op de benijdenswaardige reputatie van het **grootste breed-informatieve welzijnsblad in Vlaanderen**.

Met de steun en medewerking van o.m. het «Vlaams Komitee voor Maatschappelijk Werk en Sociaal Welzijn» dat een heel aantal sociale instellingen, de scholen maatschappelijk werk en tenslotte ook de Beroepsvereniging voor Maatschappelijk Assistenten groepeert, de «Koning Boudewijnstichting», het «Pluralistisch Overleg Welzijnswerk» én een redactie samengesteld op initiatief van de Vlaamse Gemeenschapsminister van Gezondheidsbeleid gaat «Sociaal» zich zeker nog meer manifesteren op het terrein van de maatschappelijke hulpverstreking.

STANDPUNTEN, DOSSIERS, EVOLUTIES, KORTOM... AKTIE !

«Sociaal» wil de dingen bij hun naam noemen, mèt een duidelijke probleemstelling en een situering binnen het grotere geheel. Het volgt de evolutie op de voet en houdt de vinger

aan de pols. Wijzigingen en nieuwe initiatieven worden onmiddellijk gesignaleerd. Overal waar iets roert in Vlaanderen, is «Sociaal» ter plekke !

Tevens is «Sociaal» het eerste tijdschrift waarin de verschillende welzijns-, vormings- en gezondheidsinitiatieven samen worden behandeld en toegelicht. Deze sectoren zijn te belangrijk geworden om ze op te splitsen.

«Sociaal» wordt opgebouwd via vaste rubrieken :

Aktua : Belangrijke gebeurtenissen en initiatieven op het gebied van gezondheid, welzijn en vorming komen onmiddellijk aan de orde.

Kort : Belangrijk regionaal en professioneel welzijnsnieuws uit heel Vlaanderen : agenda's, werkdocumenten, congressen....

Media : Bespreking en aankondiging van BRT-programma's i.v.m. welzijn, gezondheid en vorming : Ommekaar, Verover de Aarde, e.a. Boekbesprekingen, film- en teaterselecties.

Vinger aan de pols : Voorstelling en bekendmaking van nieuwe welzijnsinitiatieven, nieuwe werkvormen, adreswijzigingen, kontaktpersonen (welzijnswerk, gezondheidszorg, zelfhulpbeweging, samenlevingsopbouw).

Eerste Lijn : Diepgaande besprekingen en het volgen van ontwikkelingen op de eerste lijn in Vlaanderen. in samenwerking met het Vlaamse Gemeenschapsministerie van Gezondheidsbeleid.

«Sociaal» verschijnt maandelijks, behalve in juli en augustus.

Studenten krijgen een korting van 20%. Het volstaat op de in dit cahier bijgevoegde portvrije intekenkaart uw naam in te vullen met vermelding van de onderwijsinstelling en inschrijvingsnummer.

VAN LOGHUM SLATERUS
SANTVOORTBEEKLAAN 21-23
2100 DEURNE
Tel.03/324.78.90

----- end of text -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- einde van de tekst -----